

The Gleaner

Vol 11 (1974)

Αφιέρωμα στον Κ. Θ. Δημαρά

Ο Παναγιώτης Κοδρικάς και η εκκλησιαστική
διαμάχη στην Αθήνα (Καλοκαίρι 1796)

Φώτης Αποστολόπουλος

doi: [10.12681/er.9415](https://doi.org/10.12681/er.9415)

Copyright © 2016, Φώτης Αποστολόπουλος

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

Αποστολόπουλος Φ. (2016). Ο Παναγιώτης Κοδρικάς και η εκκλησιαστική διαμάχη στην Αθήνα (Καλοκαίρι 1796). *The Gleaner*, 11, 504–526. <https://doi.org/10.12681/er.9415>

Ο ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΟΔΡΙΚΑΣ
ΚΑΙ Η ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΔΙΑΜΑΧΗ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ
(Καλοκαίρι 1796)

Α' ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

1. Σὲ κατάλοιπα τοῦ Παναγιώτη Κοδρικᾶ, ποὺ βρίσκονται στὰ χέρια ἐκγαλλισμένων ἀπογόνων του στὸ Παρίσι¹, ἀνακαλύφθηκε καὶ ἓνα χειρόγραφο χαρτῶο, σὲ ἀριστη κατάσταση, ἀλλὰ ποὺ προκαλεῖ περίεργη ἐντύπωση². Μονόφυλλο, μεγάλων διαστάσεων (0,75×0,55), γραμμένο στὴ μιὰ του σελίδα, μὲ τὴν προσφώνηση πρὸς τὸν Πατριάρχη καὶ τὴν ἀγία καὶ ἱερὰ Σύνοδο καὶ τὴν ὑπογραφή, ποὺ κλείνει τὸ κείμενο, δὲν παρέχει καμιὰ ἀμφιβολία ὅτι πρόκειται γιὰ μιὰ «ἀναφορά». Τὸ περίεργο ὅμως εἶναι ὅτι τὸ κείμενό της, ποὺ γεμίζει ὅχι μόνον τὴ σελίδα τοῦ μονόφυλλου ἀλλὰ καὶ τὰ δυὸ περιθώρια (δεξιὸ καὶ ἀριστερὸ) καθὼς καὶ τὸ κάτω κενὸ τοῦ χειρογράφου εἶναι γραμμένο ἀρχικὰ ἀπὸ ἓνα χέρι (τὸ Α'), ἐνῶ λίγο ἀργότερα ἐπεμβαίνει ἓνα ἄλλο χέρι (τὸ Β') ποὺ διορθώνει λέξεις, φράσεις μικρὲς ἢ καὶ σειρὲς ὁλόκληρες, ποὺ τίς διαγράφει, ἢ, σὲ ἀρκετὲς περιπτώσεις, προσθέτει καὶ συμπληρώνει τὸ ἀρχικὸ κείμενο. "Ὅλες αὐτὲς οἱ ἐπεμβάσεις τοῦ Β' χεριοῦ, εἴτε εἶναι διορθώσεις εἴτε προσθήκες καὶ συμπληρώσεις, γράφονται ἢ ἀνάμεσα στίς διαγραμμένες γραμμὲς ἢ στὰ περιθώρια (δεξιὸ ἢ ἀριστερὸ) καὶ στὸ κάτω μεγάλο κενὸ τοῦ χφ. ποὺ εἶχε ἀφήσει τὸ Α' χέρι. "Εἴτσι ἡ πρώτη εἰκόνα ποὺ δίνει τὸ χφ.

1. Εἶναι γνωστὸ ὅτι ὁ Π. Κοδρικᾶς, Ἀθηναῖος λόγιος, ποὺ ἔζησε ὅμως στὸ κλίμα τοῦ Φαναρίου, ἐγκαταστάθηκε στὸ Παρίσι τὸ 1797 ὅπου καὶ πέθανε στὰ 1827. Βλ. καὶ Κ. Θ. Δημαρᾶ, *Ἱστορία τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας* Ἀθήνα, Ἰκαρος, 1975, σ. 206-207.

2. Τὸ ἀνακάλυψε ὁ Κ. Θ. Δημαρᾶς, ποὺ τὸ ἔφερε σὲ ἓνα ἀπὸ τὰ σεμινάρια κάθε Πέμπτης τοῦ 1972-1973 στὸ Νεοελληνικὸ Ἰνστιτούτο τῆς Σορβόν-

νης καὶ τὸ κυκλοφόρησε ἀνάμεσα στοὺς παρευρισκομένους γιὰ νὰ τὸ ἴδουν. Τέλος, ρώτησε ἂν θὰ ἤθελε κανεὶς νὰ τὸ μετέγραφε. Δέχτηκα ὁ ὑποφαινόμενος. Μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ ἐκφράζω τίς θερμὲς μου εὐχαριστίες στὸν Καθηγητὴ Κ. Θ. Δημαρᾶ. Τὸ πρωτότυπο φυλάγεται στὸ Institut Neohellénique de la Sorbonne, στὸ Παρίσι. Φωτοτυπία του βρίσκεται στὸ Κέντρο Νεοελληνικῶν Ἐρευνῶν τοῦ Ε.Ι.Ε.

τῆς «ἀναφορᾶς» εἶναι εἰκόνα ἐνὸς «πρόχειρου», ποὺ ἔπρεπε νὰ καθαρῶ-
γραφεῖ γιὰ νὰ σταλεῖ στὸν προορισμὸ τῆς.

Σχετικὰ ὅμως μὲ τὸ ποιὸς εἶναι τὸ Α' χέρι καὶ ποιὸς τὸ Β', θὰ
ἀσχοληθοῦμε ἀργότερα. Τώρα δὲν κάναμε παρὰ νὰ ἐπισημάνουμε ὅτι
ὕπῃρξαν δυὸ πρόσωπα ὡς συντάκτες τῆς «ἀναφορᾶς», πρόσωπα ποὺ
διέθεταν σημαντικὴ παιδεία.

Ἡ «Ἀναφορά», στὴ μορφή ποὺ τὴν ἔχουμε, φέρνει ὡς ὑπογραφή,
γραμμὴν μάλιστα ἀπὸ τὸ Α' χέρι, «Ἀπαντες οἱ κάτοικοι τῶν Ἀθη-
νῶν» καὶ ἀριστερὰ τῆς, ἀπότυπο στρογγυλῆς σφραγίδας (διάμ. 0,033)
μὲ τὴ λέξη, σὲ τρία σύμμετρα μέρη τῆς περιφέρειας, ΑΘΗΝΑΙ, ἐνῶ τὸ
κέντρο τῆς τὸ γεμίζει ἡ παράσταση τῆς γλαύκας.

2. Ἡ «Ἀναφορά» «Ἀπάντων τῶν κατοίκων τῶν Ἀθηνῶν», ἐκθέ-
τει ἓνα πολὺ συγκεκριμένο θέμα: καταγγέλλει τὸ μητροπολίτη Ἀθηνῶν
Βενέδικτο ὡς συνεργάτη τοῦ τυραννικοῦ βόιβοδα Χατζῆ Ἀλῆ καὶ ὡς
ὕπεύθυνο τῆς «κακώσεως» τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν πραγμά-
των τῆς Ἐπαρχίας, καί, ἀξιῶνοντας τὴν ἄμεση ἀπομάκρυνσή του ἀπὸ
τὸν ἀρχιεπισκοπικὸ θρόνο τῆς Ἀθήνας, ζητᾷ τὴν ἀντικατάστασή του
ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο Ἀθανάσιο. Φυσικά, οἱ συντάκτες τῆς «Ἀναφορᾶς»,
ἀλληλοσυμπληρωνόμενοι, ἐπιχειροῦν νὰ κατοχυρώσουν τὴν καταγγελία
τους γιὰ νὰ πείσουν τοὺς ἀποδέκτες τῆς, ἐπικαλούμενοι γεγονότα τῆς
ἐποχῆς μὲ ἓνα πρῶσμα ποὺ πάντα τείνει νὰ ὑπηρετήσῃ τὸ σκοπὸ τους.
Ἀναμφισβήτητο εἶναι βέβαια τὸ γεγονὸς ὅτι ἀπὸ τὸ 1775-1795 βόιβο-
δας τῆς Ἀθήνας εἶχε διοριστεῖ ὁ Χατζῆ Ἀλῆς³, εὐνοούμενος τῆς Ἀσμᾶ
Σουλτάνας⁴, γνωστὸς ὡς ὁ «τύραννος». Ἡ περίοδος αὐτὴ τοῦ Χατζῆ
Ἀλῆ ὑπῆρξε ἡ πιὸ δύσκολη, ἡ πιὸ τραγικὴ γιὰ ὅλο τὸν πληθυσμὸ τῆς
Ἀθήνας, ἰδιαίτερα βέβαια τὸ χριστιανικόν. Ἡ ἀπαλλαγὴ του ἀπὸ τὸν
Τύραννο εἶχε γίνῃ ἡ μεγάλῃ «ὑπόθεση», ὅχι μόνον τῶν ἱδίων τῶν κα-

3. Ὁ Χατζῆ Ἀλῆς μὲ τὸ παρὼν ὄνομα
Χασεκής (= σωματοφύλακας τοῦ Σουλ-
τάνου) ὁ πιὸ τυραννικὸς βόιβοδας τῆς
Ἐπαρχίας Ἀθηνῶν, παρέμεινε 20 χρό-
νια στὴ θέση αὐτὴ χάρις στὴν εὐνοία τῆς
Ἀσμᾶ Σουλτάνας. Ἡ μνεία τοῦ ὀνό-
ματός του ἀπὸ τὸ προοίμιον ἀκόμη τῆς
«ἀναφορᾶς» μᾶς δίνει μιὰ ἀσφαλὴ ἐν-
δειξὴ τῶν χρονικῶν ὁρίων ποὺ ξετυλί-
γονται τὰ γεγονότα. Βλ. Θ. Ν. Φιλα-

δελφέας, *Ἱστορία τῶν Ἀθηνῶν*, τ. Β',
Ἀθήναι 1902, σ. 124 κ.έ.

4. Ἡ Ἀσμᾶ Σουλτάνη εἶχε τὸν μα-
λικιανὸν (= ἐκμισθωσὴ) τῆς Ἀττικῆς,
ποὺ τὸν παραχώρησε στὸν Χατζῆ Ἀλῆ
γιὰ νὰ τὸν ἐκμεταλλευθεῖ καὶ μαζὶ
μ' αὐτὸν ὅλη τὴν Ἀττικὴ μὲ τυραννι-
κὸ τρόπο. Θ. Ν. Φιλαδελφέας, *ὁ.π.*, σ.
124 κ.έ.

τοίκων αλλά και τῶν Ἀθηναίων, τῶν ἐγκατεστημένων στήν Πρωτεύουσα⁵.

3. Ὁ Χατζῆ Ἀλῆς Χασεκῆς, ὅταν ἐγκαταστάθηκε ὡς βόιβοδας τῆς Ἀθήνας, βρῆκε ἀρχιεπίσκοπο τὸ Βαρθολομαῖο ποὺ πέθανε τὸ 1782. Τὸ Πατριαρχεῖο, τότε, ἐπλήρωσε τὸν χηρεύοντα ἀρχιεπισκοπικὸ θρόνο τῆς Ἀθήνας μὲ τὸν ἀπὸ Πισιδίας (τῆς Μικρασίας) ἐπίσκοπο Βενέδικτο, νοήμονα ἀλλὰ «μετρίας μορφώσεως»⁶. Ὁ νέος ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν εἶχε, φυσικά, βόιβοδα τὸ Χατζῆ Ἀλῆ, ποὺ ἡ φήμη του ὡς τυράννου εἶχε πλέον γίνει πασίγνωστη, καὶ ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ τηρήσει μιὰ ὀρισμένη στάση ἀπέναντί του. Ἡ «Ἀναφορὰ», πάντως, θέλει τὸ Βενέδικτο «ὁμόφρονα, ὁμόβουλο», συνεργάτη τοῦ τυράννου, στήν ἄσκηση τῆς ἐξουσίας του, ἐχθρὸ τῆς Κραταιᾶς βασιλείας, ἀποστάτη κλπ.⁷. Φαίνεται ὅμως πὺς ἡ καταγγελία, στήν ὁποία ἐπιμένουν οἱ συντάκτες τῆς «Ἀναφορᾶς», γιὰτὶ εἶναι καὶ ἡ σοβαρότερη, δὲν ἐπαληθεύεται. Τὸ 1785, τρία δηλ. χρόνια μετὰ τὴν ἐνθρόνισή του, ὁ Βενέδικτος, σύμφωνα μὲ τὶς πηγές τῆς ἐποχῆς, πηγαίνει στήν πρωτεύουσα ἐπικεφαλῆς πρεσβείας Ἀθηναίων⁸ γιὰ νὰ καταγγεῖλει τὴν τυραννικὴ συμπεριφορὰ τοῦ Χατζῆ Ἀλῆ, ὁ ὁποῖος ἀνακαλεῖται στήν Πόλη⁹, ὅπου παραμένει ἀρκετοὺς μῆνες σὲ κατάσταση δυσμένειας· τελικά ἡ ἰσχυρὴ προστασία τῆς Ἀσμὰ τὸν ἔσωσε καὶ ὁ Χατζῆ Ἀλῆς ἐπανῆλθε στήν Ἀθήνα μὲ τυραννικότερες ἀκόμη διαθέσεις¹⁰.

Κι ἐνῶ ἡ ἐπιχείρηση ν' ἀπαλλαγεῖ ἡ Ἀθήνα ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ τυράννου Χατζῆ Ἀλῆ τελικά ἀπέτυχε, ὁ Βενέδικτος, κατὰ παράδοξο τρόπο, ἐκθρονίζεται ἀπὸ τὴ Μητρόπολη τῆς Ἀθήνας, καθαιρεῖται ἀπὸ τὸ ἀξίωμα τοῦ Ἐπισκόπου καὶ ἐξορίζεται στὸ Ἅγιο Ὄρος (1785-1787)¹¹. Ὡς ἀντικαταστάτης του ἦρθε ὁ Ἀθανάσιος, ἀπὸ τὴ Ραιδεστὸ τῆς Θράκης, πρωτοσύγγελος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἀφοῦ βέβαια χειροτονήθηκε Ἐπίσκοπος. Ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς μόρφωσης χαρακτηρίζεται

5. Παναγ. Κοδρινᾶς, *Ἐφημερίδες*, ἔκδοση, σχόλια κλπ. Ἀλχη Ἀγγέλου, Ἀθήνα 1963, σ. 92. Ἐδῶ ὁ Ἀθηναῖος λόγιος ποὺ ζεῖ στήν Πόλη σημειώνει ἀρκετά, βέβαια, ἀργότερα (1795): «Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ὅλου τοῦ καλοκαιρίου», τοῦ 1795, «ἐνυπῆρχεν ἡ μεγίστη ἐπὶ-θεσις τῶν Ἀθηναίων κατὰ τοῦ Τυράννου Χ' Ἀλῆ...» (ὑπογρ. δική μας).

6. Χρ. Παπαδόπουλος, στή Μ.Ε.Ε. τ. Β', σ. 187.

7. Βλ. στὸ κείμενο στίχ.: 57, 59, 64, 114, 115, κλπ.

8. Χρυσ. Παπαδόπουλος, ὁ.π., σ. 187.

9. Βλ. κείμενο, στ. 54 κ.ε.

10. Βλ. κείμενο, στ. 84 κ.ε.

11. Βλ. Κείμενο, στ. 68-74. Θ. Ν. Φιλαδέλφεια, ὁ.π., σ. 145.— Δ. Γρ. Καμπούρογλου, *Μνημεῖα τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηνῶν*, τ. Α', Ἀθήναι 1899, σ. 168-171, ὅπου παρατίθεται τὸ γράμμα

«εἰδήμων τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Τουρκικῆς, εὐγλωττος καὶ εὐφραδὴς ῥή-
τωρ»¹². Ὁ Ἀθανάσιος θὰ παρκαμίνει ὡς ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν δυὸ
περίπου χρόνια (1785-1787). Ὡστόσο ἡ ἀπότομη ἐκθρόνιση, καθαίρεση
καὶ ἐξορία τοῦ Βενεδίκτου καὶ ἡ ἄμεση ἀντικατάστασή του ἀπὸ τὸν Ἀθα-
νάσιο ἀποτελεῖ τὴν ἀρχὴ ἑνὸς προβλήματος ποὺ θὰ συγκλονίσει τὸν
χριστιανικὸ πληθυσμὸ τῆς Ἀθήνας καὶ ὅλης τῆς Ἀττικῆς γιὰ μιὰ ὁλό-
κληρη δεκαετία. Καὶ τὸ πρόβλημα θὰ ὀξυνθεῖ καὶ θὰ πάρει τὶς διαστάσεις
ἀμειλίχτου πολέμου»¹³ ἀνάμεσα στοὺς δυὸ ἀντιπάλους Μητροπολίτες,
μὲ ἀντίστοιχο διχασμὸ τοῦ λαοῦ, ὅταν ὁ Βενέδικτος, μὲ ἀπόφαση τοῦ
Πατριαρχείου, ἐπενέρχεται, ἀποκαταστημένος πλέον, στὸν ἀρχιεπισκο-
πικὸ θρόνο τῆς Ἀθήνας (22 Μαρτίου 1787), ἐνῶ, ἀντίθετα, ὁ Ἀθανά-
σιος ἐκθρονίζεται καὶ παίρνει τὸ δρόμο τῆς ἐξορίας γιὰ τὸ Ἅγιον Ὅρος
(1787)¹⁴.

4. Λίγο ἀργότερα ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἀθήνας θὰ περάσει ἀπὸ μιὰ
δύσκολη κατὰστασι: τὸ «θανατικόν»¹⁵, τὴ φοβερὴ δηλ. πανούκλα ποὺ
προκάλεσε πολλὰ θύματα (καλοκαῖρι 1789). Δὲν εἶχε ὅμως περάσει
οὔτε μῆνας ἀπὸ τὸ σταμάτημα τοῦ «θανατικοῦ» καὶ ὁ Ἀθανάσιος μὲ
τοὺς ὁπαδούς του θὰ ἐπιχειρήσει νὰ καταλάβει πραξικοπηματικὰ τὸν
ἀρχιεπισκοπικὸ θρόνο τῆς Ἀθήνας (18 Σεπτεμβρίου 1789)¹⁶. Ὁ Βενέδι-
κτος συλλαμβάνεται καὶ δέσμιος ρίχνεται στὴ φυλακὴ, ὅπου ἔμεινε 9 ἡμέ-
ρες¹⁷. Στις 27 Σεπτεμβρίου 1789 ἤρθαν ἀγράμματα ἀπὸ τὴν βασιλεύου-

τοῦ Πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως
Γαβριὴλ Γ' «περὶ καθαιρέσεως Βενε-
δίκτου καὶ ἀναγνωρίσεως Ἀθανασίου».

12. Χρυσ. Παπαδόπουλος, ὁ.π.

13. Θ. Ν. Φιλαδελφέας, ὁ.π., σ.
145 κ.έ.

14. Βλ. Κείμενο στ. 88 κ.έ.

15. Π. Κοδρικᾶς, Ἐφημερίδες, σ.

13. Ὁ Κοδρικᾶς, τότε, εἶχε συμβεῖ νὰ
ταξιδέψει στὴν Ἀθήνα, ὅπου ἔμεναν
καὶ οἱ γονεῖς του, ἀλλὰ, ἐνῶ ἔφτασε
στὴν Ἀττικὴ στὶς ἀρχὲς Ἰουνίου, μπῆ-
κε στὴν πόλη τῆς Ἀθήνας στίς 2 Αὐγ.
1789. Πάντως στὴν «Ἀναφορὰ» δὲν
μνημονεύεται τίποτε σχετικὸ.

16. Τὸ σοβαρὸ αὐτὸ γεγονὸς δὲν
μνημονεύεται στὴν «Ἀναφορὰ», τὸ ἀ-
ναφέρει ὅμως μὲ ἀκριτὲς λεπτομέρειες
ὁ Παναγιώτης Κοδρικᾶς, ποὺ τότε

βρίσκεται στὴν Ἀθήνα. Βλ. Ἐφημερί-
δες, σ. 13 κ.έ.

17. Ὁ Κοδρικᾶς, ὁ.π., σ. 13 σημει-
ώνει τὰ ἐξῆς: «ιη' [Σεπτεμβρίου 1789]
ἡμέρᾳ τρίτῃ. Πρὸς ἐσπέραν ἦλθεν τατά-
ρης (= ταχυδρόμος) μὲ τὴν χαρποπιὰν
εἶδῃσιν τοῦ ὅτι ἐπανάβην ὁ Ἀθανά-
σιος τὴν Ἐπαρχίαν Ἀθηνῶν καὶ ἐξώ-
σθη ὁ πονηρόβιος Βενέδικτος». Καὶ συ-
νεχίζει ὁ ἴδιος: «ιθ', ἡμέρᾳ τετάρτῃ.
Κρατήσαντες τὸν ἐξωσμένον Βενέδι-
κτον οἱ ἄρχοντες διὰ προσταγῆς τοῦ
Ἀγᾶ (...) τὸν ἐσφάλισαν εἰς ἕνα σκο-
τεινὸν ὁδὸν (...) μὲ σίδερα εἰς τὰ πο-
δάκια (...).». Κι ἐξακολουθεῖ: «κ',
ἔδειραν εἰς τοῦ ζαπίτη εἰς τὸν φά-
λαγγα τὸν Διάκον Βαρθολομαῖον, Δέν-
τε ἐπιλεγόμενον, διὰ νὰ μαρτυρήσῃ τὰ
ἄσπρα τῆς Μητροπόλεως».

σαν»¹⁸ και «εὐγῆκεν ὁ Κύρ Βενέδικτος ὡς ἀπὸ σταδίου θριαμβεύων»¹⁹.

Τὸ ἀποτυχημένο πραξικόπημα τοῦ Ἀθανασίου γιὰ τὴν κατάληψη τῆς Μητρόπολης τῆς Ἀθήνας ἀποτελεῖ δίχως ἄλλο μιὰν ἀκραία ἔκφραση τοῦ «ἀμείλικτου πολέμου» ἀνάμεσα στοὺς δυὸ Μητροπολίτες. Ταυτόχρονα ἐβάθυνε τὴ διαίρεση τοῦ λαοῦ τῆς Ἀθήνας σὲ δυὸ παρατάξεις καὶ δημιούργησε ἓνα κλίμα δυσπιστίας μεταξὺ του, ποὺ μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου μεγάλωνε. Τὰ πράγματα ὅμως αὐτὰ στάθηκαν πρόσφορο ἔδαφος στὴν τυραννικὴ ἐξουσία τοῦ Χατζῆ Ἀλῆ Χασεκῆ. Ἐπιβάλλει καινούργιους βαρύτατους, καὶ αὐθαίρετους, φόρους²⁰ στὸ λαὸ τῆς Ἀθήνας· πυκνώνει τὰ διάφορα δασύματα καὶ ἀγγαρεῖες καὶ μαστιγώνει ἀνελέητα, φυλακίζει καὶ θανατώνει καθένα ποὺ ἀντιδρᾷ στὰ ἀπάνθρωπα μέτρα του ὅταν ἀδυνατεῖ νὰ τὰ ἐκπληρώσει. Ἡ τυραννικὴ σκληρότητα τοῦ Χατζῆ Ἀλῆ δὲν γνωρίζει, στὰ χρόνια ἐκεῖνα, κανένα φραγμό. Οἱ Ἀθηναῖοι, ὅπως εἶναι φυσικό, Ἕλληνες καὶ Τοῦρκοι, αἰσθάνονται ὁλοένα καὶ περισσότερο τὴν τυραννίαν καὶ ἐτοιμάζονται γιὰ τὴν τελικὴ τους ἀντίδραση, στὴν ὁποία θὰ λάβουν μέρος καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ ἐγκατεστημένοι στὴν Πόλιν, μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους διαθέτουν σημαίνουσες γνωριμίες. Ἔτσι, τὸ καλοκαῖρι τοῦ 1795 πρεσβεία πάλι Ἀθηναίων μ' ἐπικεφαλῆς τὸν ἡγούμενο Διονύσιο Πετράκη²¹ ἔρχεται στὴν Πρωτεύουσα γιὰ νὰ καταγγεῖλει τὸν τύραννο καί, μὲ τὴν κινητοποίηση ὅλων τῶν παραγόντων ποὺ ἐπηρέαζαν καὶ ποὺ διέθεταν ἰσχὺ,²² νὰ δώσουν ἓνα τέρμα στὴν ἀφόρητη τυραννίαν. Ὁ Χατζῆ Ἀλῆς ἀνακλήθηκε στὴν Πόλιν, ὅπου

18. Κοδρικᾶς, ὁ.π., σ. 13. Στὰ «γράμματα», σημειώνει ὁ Κοδρικᾶς, «περικλείετο ἡ καθάρσις τοῦ Ἀθανασίου καὶ ἡ ἀποκατάστασις τοῦ Βενεδίκτου». Τὴν παράδοσή τους στὰ χέρια τοῦ Βενεδίκτου τὴ θεωρεῖ ὁ ἴδιος ὁ Κοδρικᾶς ὡς «ἄσκεπτον σιέψιν καὶ ἄκριτον ἀπόφασιν».

19. Π. Κοδρικᾶς, ὁ.π., σ. 13.

20. Ὁ Χατζῆ Ἀλῆ Χασεκῆς ἐκτός ἄλλων ἀνέγκασε τότε ὅλους τοὺς Ἀθηναίους νὰ τοῦ ὑπογράψουν «Χρεωστικὴν ἀλληλέγγυον ὁμολογίαν 400.000 γροσίων καταβλητέων πρὸς αὐτόν». Τὰ χρήματα, βέβαια, εἰσπράχθηκαν σὲ σύντομο διάστημα μὲ τὴ χρῆση κάθε μέσου βίας καὶ καταναγκασμοῦ. Βλ. Χρυσ. Παπαδόπουλος, ὁ.π., σ. 187.

21. Χρ. Παπαδόπουλος, ὁ.π. Στὴν «ἀναφορά», πάντως, δὲ γίνεται καμμία μνεία.

22. Καὶ σὲ προηγούμενη σημείωση (ἐδῶ, σ. 506) ἀναφέραμε ὅτι οἱ ἐγκατεστημένοι στὴν Πόλιν Ἀθηναῖοι ἦσαν ἐνήμεροι τῆς τυραννίας τοῦ Χατζῆ Ἀλῆ καὶ εἶχαν μόνιμη φροντίδα ν' ἀπελευθερώσουν τὴν πατρίδα τους ἀπὸ τὸν τύραννο. Ὁ Κοδρικᾶς (ὁ.π., σ. 92) σημειώνει τίς ἐπαφές του μὲ τοὺς Πειζαδέδες Μουρούζηδες καὶ τὴ γιὰ πρώτη φορὰ συνάντησή του (στὸ σπίτι τῶν Μουρούζηδων) μὲ τὸ μισερ Σκαρλάτο, «ὅστις ἦν ἓνας τῶν προστατευόντων τοὺς Ἀθηναίους, ἰσχύων παρὰ τε τῷ Βασιδὲ Κεχαγεσὶ καὶ παρὰ τῷ Τζελεπῇ Ἐφένδῃ».

σέ λίγο τέθηκε στή διάθεση τῆς ἀνάκρισης. Τελικά, ὁ ἐπὶ εἴκοσι χρόνια τύραννος τῆς Ἀθήνας, μὴν ἔχοντας πιά τὴν προστασία τῆς Ἀσμᾶ Σουλτάνας, ποὺ στὸ μεταξὺ εἶχε πεθάνει, συλλαμβάνεται καὶ ὁδηγεῖται στὴν Κω, ὅπου καὶ θανατώνεται (23 Δεκεμβρίου 1795).

5. Μετὰ τὴν ἐξόντωση τοῦ Χατζῆ Ἀλῆ, ὁ Σουλτάνος διόρισε βόιβοδα τῆς Ἀττικῆς τὸν Σουλεϊμάν Ἀγά, ποὺ ἦταν καὶ βόιβοδας Θεβῶν καὶ Λεβαδείας. Ἡ «ἀναφορά» τὸν χαρακτηρίζει «διοικητὴν ἡμερον, πρῶτον καὶ φιλάνθρωπον»²³. Πάντως οἱ Ἀθηναῖοι ἀρχίζουν νὰ αἰσθάνονται ἀνακούφιση καὶ ν' ἀναγνωρίζουν τὴ μεγάλη ἐπιτυχία τῆς τελευταίας πρεσβείας καὶ τῶν ἰσχυρῶν Ἀθηναίων τῆς Πόλης. Ἀλλά, ὅπως φαίνεται, οἱ τελευταῖοι, μὲ τὴν ὑποκίνηση τοῦ Ἀθανασίου καὶ τοῦ φίλου του Παναγιώτη Κοδρικᾶ²⁴, ποὺ καὶ οἱ δύο τότε βρίσκονταν στὴν Πρωτεύουσα, θὰ δεχτοῦν νὰ μὴ σταματήσουν στὴν ἐκκαθάριση τοῦ Χατζῆ Ἀλῆ μόνο, ἀλλὰ νὰ προχωρήσουν καὶ στὴν ἐκκαθάριση τοῦ «ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος» τῆς Ἀθήνας, καὶ πιδ συγκεκριμένα στὴν ἐκθρόνιση καὶ τὸ διωγμὸ τοῦ Βενεδίκτου. Ὁ κύριος μάλιστα ἀντίπαλος τοῦ τελευταίου, ὁ Ἀθανάσιος, ποὺ μένει ὀχτὼ περίπου χρόνια δίχως ἀρχιεπισκοπικὸ θρόνο, παρ' ὅλες τὶς προσπάθειες του νὰ τὸν ἐπανακτήσει,²⁵ δὲν ἔχει ἐγκαταλείψει οὔτε στιγμὴ τὶς βλέψεις του γιὰ τὸ θρόνο τῆς Ἀθήνας. Ἐκμεταλλεῖται τότε τὸ σοβαρὸ ἐπεισόδιο τῆς ἐξέγερσης φίλων καὶ ὁπαδῶν τοῦ Χατζῆ Ἀλῆ, μ' ἐπικεφαλῆς τὸν κεχαγιά του Μελέκ Ἐφένδη, ἐναντίον τοῦ νόμιμα διορισμένου βόιβοδα Σουλεϊμάν Ἀγά (Ἀπρίλιος 1796)²⁶ καὶ ἐξαπολύει τὴν κατηγορία ὅτι πίσω ἀπὸ τὴν ἐξέγερση αὐτή, τὴν «ἀποστασία», ὅπως τὴ χαρακτηρίζει ἡ «Ἀναφορά», βρίσκεται ὁ Βενέδικτος, ποὺ στάθηκε πιστός, πάντοτε, φίλος καὶ ὑποστηρικτὴς τοῦ Τυράννου, ποὺ οἱ ἐνέργειές του, ὅπως καὶ ἡ τελευταία τῶν ὁπαδῶν, στρέφονταν κατὰ τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας.

23. Βλ. κείμενο, στίχ. 110 κ.έ.—
I. Μπενιζέλου, *Ἱστορία νέα τῶν ἐν Ἀθήναις συμβεβηκότων*, χρονικὸ τοῦ Ἀθηναίου Διδασκάλου, ἀνέκδοτο· μεγάλο μέρος του δημοσιεύει ὁ Θ. Ν. Φιλαδελφέας, *Ἱστορία τῶν Ἀθηναίων*, Ἀθήναι 1902, σ. 286-316.

24. Ὁ Π. Κοδρικᾶς ὄχι μόνο βρίσκονταν τότε στὴν πρωτεύουσα, ἀλλὰ σημειώνει (ὁ.π., σ. 99): «ὡς μόνῃ μου ἀσχολία ἦν τὸ νὰ εὗγῃ εἰς ἔκβασιν ἡ ἐλευθερία τῶν Ἀθηναίων».

25. Πρόκειται γιὰ τὴν ἀπόπειρα πραξικοπήματος τοῦ 1789· βλ. σημ. 16.

26. Βλ. κείμενο, στ. 146 κ.έ.—Ἡ ἐξέγερση τοῦ Μελέκ Ἐφένδη σκόπευε τὴν ἀνατροπὴ τοῦ Σουλεϊμάν Ἀγά καὶ τὴν κατάληψη ἀπὸ τὸν ἴδιο τῆς ἐξουσίας· ἐκτὸς ἀπὸ Τούρκους ὁπαδούς του ὁ Μελέκ ἐπιχείρησε νὰ πάρει μὲ τὸ μέρος του καὶ Ἕλληνες. Ὁ I. Μπενιζέλος, αὐτόπτης μάρτυρας τῶν γεγονότων αὐτῶν, τὰ περιγράφει (ὁ.π., σ. 309) ὡς ἐξῆς: «ὁ δὲ Κύρ Βενέδικτος

Πραγματικά, ένα από τα κύρια επίπεδα τῆς κατηγορίας κατὰ Βενεδίκτου εἶναι τὸ πολιτικό· νὰ παρασταθεῖ δηλ. ὁ Βενέδικτος ἐχθρὸς τῆς Κραταιῆς Βασιλείας, ἄτακτος καὶ ἀντάρτης ἀπέναντί της, ἀποστάτης²⁷. Οἱ Ἀθηναῖοι, μὲ τὸ πάθος τοῦ ἀρχηγοῦ τους, θέλουν μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ νὰ διεγείρουν τὸ ἐνστικτο τῆς πολιτικῆς συντήρησης τοῦ Σουλτάνου²⁸, γιὰ νὰ ἐπέμβει ἀποφασιστικά, ὅπως ἔγινε μὲ τὴν περίπτωσιν τοῦ Χατζῆ Ἀλῆ. Τὸ γεγονός μάλιστα τῆς ἐξέγερσης τοῦ Μελέκ καὶ τοῦ ἐξαναγκασμοῦ τοῦ νόμιμου βόιβοδα Σουλεϊμάν Ἀγά νὰ ἐγκαταλείψει τὴν Ἀθήνα καὶ νὰ προσφύγει στὴν πρωτεύουσα, ὅπου καὶ κατὰργεῖ τὴν ἀποστασία, ὑπῆρξε ἐξαιρετικὴ ἀφορμὴ νὰ θεωρηθεῖ ὑπεύθυνος τῆς ἐκρυθμῆς αὐτῆς κατάρτασης ὁ Βενέδικτος²⁹. ἡ «ἀναφορὰ» στὸ σημεῖο αὐτό, συμπληρωμένη ἀπὸ τὸ Β' χέρι, στέκεται μὲ ἰδιαίτερη ἀναλυτικότητα (στ. 115-167). Ὡς ἀναφορὰ εἶναι τὸ κύριο

εὐθὺς [μετὰ τὸ ξέσπασμα τοῦ κινήματος τοῦ Μελέκ] ἔκαμε συναξιν τοῦ πλήθους, παρόντος καὶ τοῦ Βόιβοδα, καὶ ἐλάλησεν, ὡς ἀπὸ μέρους ὅλου τοῦ ραγιά, ὅτι ἐμεῖς δὲν εἴμεθα κατ' οὐδένα τρόπον εὐχαριστημένοι, ἀλλ' οὐδὲ ἔχομεν ὅλως γνώμην ἢ εἰδήσιν εἰς αὐτὸ τὸ κίνημα τῶν Τούρκων. Ἡμεῖς στέργομεν καὶ ζητοῦμεν ἐκείνον τὸν Βόιβοδαν ὅπου ἔστειλεν ἡ Βασιλεῖα [δηλ. τὸν Σουλεϊμάν Ἀγά]. Ἐκ δὲ τούτου οἱ Τούρκοι δις καὶ τρεῖς ἐσυναχθήσαν προσκαλέσαντες εἰς τὴν συναξιν καὶ τοὺς ρωμαίους καὶ πολλὰ ἐδοκίμασαν νὰ τοὺς ἐμβάσουν καὶ αὐτοὺς εἰς αὐτὸ τὸ ἐγχείρημα, ὥστε νὰ γένῃ κοινὴ ἐνωσις Τούρκων καὶ Ρωμαίων. Οἱ Ρωμαῖοι πάντοτε ἀπεκρίνοντο μὲ τὸ στόμα τοῦ Βενεδίκτου ὅτι ἡμεῖς, ραγιάδες ὄντες, οὔτε ἔχομεν οὔτε ἠμποροῦμεν νὰ ἔχωμεν καμμίαν συγκοινωνίαν εἰς αὐτὸ τὸ πρᾶγμα.»

27. Σ' ὅλη τὴν ἔκτασιν τοῦ κειμένου τῆς «ἀναφορᾶς» οἱ χαρακτηρισμοὶ αὐτοὶ ἐπανερχοῦνται· οἱ λ. «ἀποστασία, ἀποστάτης» ἐπανερχεῖται 12 φορές (στ. 60, 63, 65, 92, 138, 150, 156, 158, 169, 171, 193, 224)· ἡ λ. «ἄτακτος»,

5 φορές (στ. 63, 74, 122, 134, 143)· ἡ λ. «ἀντάρτης», 3 φορές (στ. 86, 93, 169). Ἐξάλλου ἡ φράσις: «Ἀπαιτεῖται πρὸ πάντων πίστις πρὸς τὴν Κραταίαν καὶ Εὐεργέτιδα Βασιλείαν· ἀλλ' αὐτὸς ὁ θεήλατος πνέει ἀποστασίας, ἐμπνέει διχοστασίας, ἐρεθίζει τοὺς ἀπλουστέρους εἰς ἀταξίας» (στ. 223-225) ἐπιχειρεῖ νὰ παρουσιάσῃ τὸ Βενέδικτο ἐχθρὸ τοῦ Σουλτάνου.

28. Ὑπενθυμίζουμε ἀπλῶς, γιὰτὶ εἶναι πολὺ γνωστὸ, ὅτι τὴν ἐποχὴ αὐτὴ σημειώνονται ἀποστασίες σοβαρὰς σέ βάρος τῆς Κεντρικῆς ἐξουσίας (πρβλ. Πασβάνογλου Βιδινίου, Ἀλῆ Πασᾶς Ἰωαννίνων κλπ.), ποὺ τὴ συγκλονίζουν καὶ ἐπιδεινώνουν τὴν κρίσιν της.

29. Πόσο μεγάλη σημασία ἀπέδιδαν οἱ Ἀθηναῖοι στὸ νὰ θεωρηθεῖ ὁ Βενέδικτος ὁ κύριος ὑπεύθυνος καὶ ὑποκινήτης τῆς ἐξέγερσης τοῦ Μελέκ μαρτυρεῖ ἡ φράσις τοῦ Ι. Μπενιζέλου (δ.π., σ. 310) κατὰ τὴν ὁποία ἄνθρωποι τοῦ Ἀθηναίου συνάντησαν τὸν Σουλεϊμάν Ἀγά στὴν Πρωτεύουσα καὶ αὐτὸν ἐδίδασκεν νὰ εἰπῇ πρὸς τὸν Αὐθέντην ὅτι εἰς αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν εἶχε μέρος πολὺ ὁ Βενέδικτος καὶ αὐτὸς ἐστάθη αἷτιος».

μέσο μὲ τὸ ὁποῖο δίνεται ἡ μάχη τῶν Ἀθηναίων κατὰ Βενεδίκτου. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ κατηγορίες στὸ πολιτικὸ ἐπίπεδο μποροῦν κάποια στιγμή νὰ ἐλεγχθοῦν ὅχι ἀκριβεῖς, γι' αὐτὸ οἱ ὁπαδοὶ καὶ φίλοι τοῦ Ἀθανασίου στὴν Πόλη θὰ κινητοποιηθοῦν γιὰ νὰ ἐπηρεάσουν τοὺς ἀρμόδιους πάνω στὶς κατηγορίες αὐτές, χωρὶς φυσικὰ νὰ παραλείπουν καὶ τὶς κατηγορίες στὰ ἄλλα ἐπίπεδα, γιὰ τὶς ὁποῖες θὰ γίνῃ πιὸ κάτω λόγος. Στὴν κινητοποίησή τους αὐτὴ κρύβεται ὁπωσδήποτε καὶ ὁ φόβος τοὺς μήπως οἱ πληροφορίες τοῦ Πατριαρχείου καὶ τῶν ἄλλων παραγόντων γύρω ἀπὸ τὸ Βενέδικτο εἶναι ἄλλες ἀπὸ ἐκεῖνες ποὺ αὐτοὶ θέλουν νὰ ὑπαγορεύσουν³⁰.

6. Ἐνὰ ἄλλο ἐπίπεδο κατηγοριῶν εἶναι τὸ «Ἐκκλησιαστικόν», ποὺ ἐπίκεντρό του εἶναι νὰ παρασταθεῖ ὁ Βενέδικτος ὅτι εἶναι «Φράγκος», δηλ. καθολικός, κι ὅχι ὁρθόδοξος. Καὶ ἡ κατηγορία αὐτή, ποὺ ἀποβλέπει νὰ διεγείρῃ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο στὸ μέγα χρέος τοῦ ὑπερασπιστῆ τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἀκοίμητου φρουροῦ τῆς ἀπὸ κάθε διείσδυση στοὺς κόλπους τῆς αἰρετικῶν δοξασιῶν καὶ ἰδιαίτερα τοῦ παπισμοῦ, ἐπανέρχεται ἀρκετὰ συχνὰ σ' ὅλη τὴν ἔκταση τοῦ κειμένου τῆς «Ἀναφορᾶς». Τὸν ἐρχομὸ του στὸ χηρεύοντα θρόνο τῆς Ἀθήνας ἀπὸ τὴν Πισιδία τῆς Μικρασίας, τὸν θεωρεῖ ὅτι ἔγινε «ὐπὸ τὴν προστασίαν τῶν ὁμογενῶν αὐτοῦ Φράγκων» (στ. 42). Τὴν ἐπιστροφή του ἀπὸ τὴν πρώτη ἐκθρόνιση καὶ ἐξορία καὶ τὸν ἀντίστοιχο διωγμὸ τοῦ Ἀθανασίου, ἡ «Ἀναφορά» τὴν ἀποδίδει στὴ φροντίδα τοῦ Τυράννου καὶ τῶν συντρόφων του καὶ «τοῖς ὑπερασπισταῖς τοῦ Βενεδίκτου Φράγκοις» (στ. 88). Τὸ ὄνομά του ἐπίσης ἀποτελεῖ, κατὰ τὴν «ἀναφορά», στοιχεῖο ποὺ «κηρύττει φραγκισμόν»³¹ (στ. 182). Οἱ «Φράγκοι» ἀκόμη τῶν Ἀθηναίων εἶναι οἱ εὐνοούμενοί του καὶ σ' αὐτοὺς θέλει (νὰ καθυποβάλλῃ τὸ κοινόν μας) (στ. 196). Τὸ ἀποκορύφωμα πάντως τῆς καταγγελίας κατὰ Βενεδίκτου γιὰ φραγκισμό διατυπώνεται μὲ τὴ φράση: «ἢ ἕνα Φραγκόπαππα ἔχομεν ἢ αὐτόν, τὸ ὅμοιον

30. Ὁ Ι. Μπενιζέλος γράφει γιὰ τὸ ζήτημα αὐτὸ τὰ ἐξῆς (ὁ.π., σ. 310): «ὥρμησαν [οἱ ἐχθροὶ τοῦ Βενεδίκτου] στὴν πρωτεύουσα] μὲ ἔγγραφα δις καὶ τρίς πρὸς τὸν Ἐπίτροπον καὶ αὐτὸν τὸν Ἀνακτα, ἕως οὔ, μὲ ὅλην τὴν ἐνστασιν καὶ ἐναντιότητα τοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς Συνόδου καὶ τοῦ Μεγάλου Ἐργηγέως (ὑπογρ. δική μας), ἔζωσαν τὸν δυσ-

τυχῇ Βενέδικτον καὶ κατέστησαν ἐκ δευτέρου Ἀθηναίων τὸν Κύρ Ἀθανάσιον».

31. Τὸ ὄνομα Βενέδικτος εἶναι, βέβαια, τὸ ἐκκλησιαστικὸ ὄνομα τοῦ Δεσπότη τῆς Ἀθήνας· φυσικὰ, εἶναι λατινογενὲς (benedictus=εὐλογημένος), ἀλλὰ δὲν πᾶν νὰ εἶναι καὶ βαφτιστικὸ ὄνομα ἐλληνορθόδοξων στὶς κοινότητες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

εἶναι» (στ. 215). Στὸ ἐπίπεδο αὐτὸ μποροῦν νὰ ὑπαχθοῦν καὶ οἱ κατηγορίες κατὰ τὶς ὁποῖες ὁ Βενεδίκτος πούλησε ἐκκλησίες στὸ Χατζῆ Ἀλῆ, ποὺ στὴ συνέχεια ἐκεῖνος τὶς γκρέμισε.

Τὸ τρίτο, τέλος, ἐπίπεδο τῶν κατηγοριῶν τῆς «Ἀναφορᾶς» κατὰ Βενεδίκτου, τὸ ἠθικόν, ἀποβλέπει νὰ διεγείρει τὶς συνειδήσεις τοῦ ἀπλοῦ χριστιανικοῦ λαοῦ, γιὰ νὰ στραφεῖ ἐναντίον τοῦ κατηγορουμένου. «Ὅλο τὸ κεῖμενο τῆς «Ἀναφορᾶς» εἶναι γεμάτο ἀπὸ τέτοιες κατηγορίες· θὰ σταθοῦμε ὅμως σὲ μερικὲς χαρακτηριστικὲς, ποὺ μαρτυροῦν δῆλως ἄλλο τὴν ἐμπάθεια τῶν ἀντιπάλων τοῦ Βενεδίκτου. Ὁ βίος του χαρακτηρίζεται «ἀχαλίνωτος, ἀρχιερεῖ ἀνοίξεις» (στ. 49)· εἶναι ὁ ἴδιος τὸ θηρίον³² τῆς ἀποκαλύψεως (στ. 101)· «ἔχει τὰς ἐμπαθεῖς ὁρέξεις του αὐτοκράτορας τῶν ἰδίων του λογισμῶν» (στ. 200)· «τρέφει ἀναφανδὸν παλλακίδας καὶ τετραγαμίαν πρὸς χάριν αὐτοῦ ἐπιτρέπων καὶ συγχωρῶν» (στ. 201-202)· χρησιμοποιεῖ «τὸ ἱερὸν τῆς ἐξομολογήσεως μυστήριον ὄργανον σκοπῶν μικρῶν κατὰ τῶν ἐξομολογουμένων» (στ. 206 κ.έ.)· εἶναι ὁ ἴδιος «μικρὸν βδέλυγμα ὅπως ἀσελγὲς καὶ ἀκόλαστον ἐν τόπῳ ἁγίῳ» (στ. 232 κ.έ.). Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι μὲ τὶς τελευταῖες αὐτὲς κατηγορίες ὁ ἀπλὸς λαός, ποὺ θέλει τὸ Δεσπότη του ὑπόδειγμα ἀρετῆς, θ' ἀντιδράσει κατὰ τοῦ κατηγορουμένου, ποὺ θὰ μείνει ἔτσι χωρὶς ὀπαδούς.

7. Παρουσιάσαμε κάπως ἀναλυτικὰ τὸ περιεχόμενον τῆς «Ἀναφορᾶς», ποὺ συνοψίζει μιὰ πολὺ δύσκολη περίοδο τῆς ἱστορίας τῆς Ἀθήνας, τὴν περίοδο τῶν τελευταίων δεκαετιῶν τοῦ ΙΗ' αἰώνα. Κεντρικὸς τῆς ὅμως στόχος εἶναι τὸ «Ἐκκλησιαστικὸ ζήτημα», ποὺ δῖχεσε τὸ λαὸ τῶν Ἀθηνῶν: ἓνα μέρος εἶχε ταχθεῖ μὲ τὴν πλευρὰ τοῦ Βενεδίκτου, καὶ ἓνα ἄλλο μέρος μὲ τὴν πλευρὰ τοῦ Ἀθανασίου. Πάντως οἱ ἐκδηλώσεις τοῦ διχασμοῦ ἐκτεθῆκαν προηγουμένως, ἐνῶ ἡ ἴδια ἡ «Ἀναφορὰ» ὡς μέσο τοῦ ἀποφασιστικοῦ ἀγώνα τῆς παράταξης τοῦ Ἀθανασίου θὰ ἐνισχυθεῖ, κάτω ἀπὸ μιὰ συγκυρία εὐνοϊκῶν περιστάσεων, ἀπὸ πολὺ σοβαροὺς παράγοντες³³. Ἔτσι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς τελικῆς αὐτῆς προσ-

32. Ἀποκάλυψη Ἰωάννου κεφ. ιγ', 18: «ὁ ἔχων τὸν νοῦν ψηφισάτω τὸν ἀριθμὸν τοῦ θηρίου· ἀριθμὸς γὰρ ἀνθρώπου ἐστὶ καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτοῦ χξς'» (= 666)· τὰ γράμματα τοῦ ὀνόματος Βενεδίκτος θεωροῦμενα ὡς ἀριθμοὶ καὶ προστιθέμενοι δίνουν τὸν ἀριθ. 666: 2+5+50+5+4+10+20+300+70+200.

33. Τὸ ὅτι ὁ Ἀθανάσιος καὶ οἱ φίλοι του στὴν Πόλη, τὸ καλοκαίρι τοῦ 1796, δὲν ἀρκέστηκαν στὴν ὑποβολὴ τῆς «Ἀναφορᾶς», ἀλλὰ κινητοποιήθηκαν νὰ ἐπηρεάσουν ἰσχυρὰ πρόσωπα, κυρίως πολιτικά, τὸ γράφει ὁ Ι. Μπενιζέλος (βλ. σημ. 30). Ὁ ἴδιος ἀναφέρει καὶ τὴν τελικὴ ἐκβαση αὐτοῦ τοῦ ἀγώνα.

πάθειας τοῦ Ἀθανασίου καὶ τῶν ὁπαδῶν του θὰ στεφθεῖ ἀπὸ ἐπιτυχία. Ὁ Βενέδικτος ἐκθρονίστηκε τὸ καλοκαῖρι τοῦ 1796³⁴, ἐνῶ ὁ Ἀθανάσιος ἐπανέρχεται στὴν Ἀθήνα ὡς Μητροπολίτης στὶς 14 Ὀκτωβρίου 1796³⁵, ὅπου θὰ παραινεῖται ὡς τὸ θάνατό του (20 Σεπτεμβρίου 1799)³⁶. Στὴ δεύτερη θητεία του ὡς Μητροπολίτη Ἀθηνᾶς, ὁ Ἀθανάσιος θὰ δείξει μιὰν ἄνευ προηγούμενου φιλοχρηματία ποὺ θὰ προκαλέσει τὴν ἀγανάκτηση τῶν Ἀθηναίων³⁷. Τὸ φαινόμενο, πέρα ἀπὸ τὴν περίπτωση χαρὰ χτήρα, ὀφείλεται περισσότερο στὸ γεγονός ὅτι ὁ Ἀθανάσιος, ἐπὶ τόσα χρόνια χωρὶς θέση, εἶχε δημιουργήσει πολλὰ χρέη, ποὺ τώρα θέλει νὰ τὰ ἐξοφλήσει μὲ κάθε τρόπο³⁸.

8. Ἐχομε σημειώσει στὴν ἀρχὴ ὅτι ἡ «Ἀναφορὰ» «Ἀπάντων τῶν κατοίκων τῶν Ἀθηνῶν», ὅπως ἔχει περιέλθει στὰ χέρια μας, δίνει τὴν εἰκόνα ἑνὸς «Πρόχειρου», στὸ ὁποῖο ἔχουν συνεργαστεῖ δυὸ χέρια, τὸ Α' καὶ τὸ Β', καὶ ὅτι καθαρογραμμένο τὸ τελικὸ τῆς κείμενο θὰ στελνόταν στὸν προορισμό της. Κι ἀφήσαμε γιὰ ἀργότερα τὴν προσπάθεια τῆς ταύτισης τῶν δυὸ προσώπων ποὺ τὴ σύνταξαν. Ποιὸ ἄραγε νὰ εἶναι τὸ Α' καὶ ποιὸ τὸ Β' χέρι;

Τὸ Α' χέρι, ὅπως φαίνεται καθαρά, σύνταξε ἓνα πλήρες ἀρχικὸ κείμενο, στὸ τέλος τοῦ ὁποῖου τοποθετεῖ καὶ τὴν ὑπογραφή: «Ἀπαντες οἱ κάτοικοι τῶν Ἀθηνῶν» καὶ τὴ σφραγίδα. Τέτοια ὅμως πρωτοβουλία σύνταξης μιᾶς «Ἀναφορᾶς», μὲ πάθος ἐναντίον τοῦ ἀνθρώπου ποὺ καταγγέλλει, μὲ ὕφος ποὺ νὰ προκαλεῖ ἐντύπωση, ἀλλὰ καὶ πεποίθηση στὸν ἴδιο γιὰ ὅσα λέγει, μὲ μιὰ γλώσσα κατεξοχὴν ἀρχαϊζουσα ἐκκλησιαστική, ποὺ δίνει ἰδιαίτερα προσοχὴ στὴ λέξη καὶ στὰ ρητορικὰ σχήματα παρὰ στὴν οὐσία καὶ στὸ ἴδιο τὸ πρᾶγμα, δὲν μπορεῖ ν' ἀνήκει παρὰ σὲ πρόσωπο ποὺ ἔχει μέγιστο καὶ ἄμεσο συμφέρον γι' αὐτὸ ποὺ γράφει, καὶ νὰ διαθέτει μιὰ ἀξιόλογη ἐκκλησιαστική, τουλάχιστον, παιδεία ἢ νὰ εἶναι ὁ ἴδιος ἐκκλησιαστικός, ἔτσι ποὺ νὰ μὴν ἔχει ἀνάγκη νὰ

34. Ὁ Βενέδικτος δὲν θὰ ἐπανεέλθει ποτὲ πιά στὴν Ἀθήνα, τῆς ὁποίας ὑπῆρξε μητροπολίτης δέκα περίπου χρόνια. Τὸ 1801 θὰ ἐμφανιστεῖ ὡς μητροπολίτης Βιδύνης.

35. Ὁ Κοδρικᾶς (ὁ.π., σ. 99-100) σημειώνει ὅτι ὁ Ἀθανάσιος μὲ τὸ διορισμὸ στὸ χέρι ἀναχώρησε γιὰ τὴν Ἀθήνα στὶς 2 Ὀκτωβρίου 1796· μαζὶ του ἀναχωρεῖ καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κοδρικᾶ Ἰωάννης.

36. Μυστακίδης, «Ἐπισκοπικοὶ Κατάλογοι», *ΕΕΒΣ* ΙΒ', σ. 154.

37. Χρ. Παπαδόπουλος, ὁ.π., 187.

38. Ἀνάμεσα στοὺς δανειστὲς τοῦ Ἀθανασίου εἶναι καὶ ὁ Π. Κοδρικᾶς, ποὺ σημειώνει (ὁ.π., σ. 99-100): «διὰ νὰ πληρώσῃ [ὁ ἀδελφός μου] τὸ πατρικὸ μου σπίτι ἐδώρισα νὰ λάβῃ (...) ἀπὸ Ἀθηνῶν [Ἀθανάσιος] τὸ διάφορον τῶν χιλίων (...) γρὸς. 25· ἀπὸ τὸν ἴδιον, τὸ διάφορον τῶν πέντε χιλιάδων (...) γρὸς. 166,50».

προσφύγει σὲ τρίτο πρόσωπο γιὰ νὰ συντάξει ἓνα κείμενο γιὰ ἓνα τέτοιο θέμα. Τὸ πρόσωπο αὐτό, γιὰ μᾶς, δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ ὁ ἴδιος ὁ Ἀθανάσιος. Σ' ἐπικουρία τῆς ὑπόθεσής μας αὐτῆς ἔρχεται τὸ κείμενο ἀναφορᾶς (τῆς 4 Δεκ. 1797), αὐτόγραφο τοῦ Ἀθανασίου³⁹, ἀρχιεπισκόπου πιά τότε Ἀθηνῶν· ἡ σύγκριση τῆς γραφῆς ἐκείνου τοῦ κειμένου, μικρότερου βέβαια, καὶ τοῦ ἀρχικοῦ κειμένου «τῆς Ἀναφορᾶς» μαρτυρεῖ ἀντικειμενικότερα τὴν ταυτότητα τοῦ Ἀθανασίου, ὡς τοῦ Α' συντάκτη τῆς.

Ὅσο γιὰ τὸ Β' χέρι δὲν ἔχουμε καμιά ἀμφιβολία ὅτι εἶναι ὁ Ἀθηναῖος λόγιος Παναγιώτης Κοδρικᾶς, ἄνθρωπος μεγάλης παιδείας, γνώστης τῶν πραγμάτων τῆς ιδιαίτερης πατρίδας του καὶ μὲ ὑψηλὴς γνωριμίες στοὺς ἐκκλησιαστικούς καὶ πολιτικούς κύκλους τῆς Πρωτεύουσας. Ὁ Ἀθανάσιος ἦταν φίλος του, ὅπως ἀφήνει νὰ ἐννοηθεῖ ὁ ἴδιος ὁ Κοδρικᾶς στὶς «Ἐφημερίδες» του⁴⁰, καὶ κάτι ἀκόμη περισσότερο: ἦταν οἰκονομικὰ ἐξαρτημένος του⁴¹. Ἐπομένως, ὅχι μόνο μπορούσε νὰ τοῦ ἐμπιστευθεῖ τὸ χειρόγραφό του, ἀλλὰ καὶ νὰ τοῦ ἐπιτρέψει οἰαδήποτε ἐπέμβαση: ἀπὸ τὴν ἀπλὴ διόρθωση λέξεων ἢ φράσεων μέχρι προσθήκες καὶ συμπληρώσεις μὲ ὁλόκληρα κείμενα ἐντελῶς δικὰ του. Καὶ πραγματικά, τὰ ὅσα ἔχει διορθώσει, μὲ ἀντίστοιχες διαγραφὰς τοῦ κειμένου τοῦ Ἀθανασίου, καθὼς καὶ ὅσα ἔχει προσθέσει ἢ συμπληρώσει ἀνέρχονται σὲ 139 γραμμὲς⁴², ἐνῶ τὸ σύνολο τῆς «Ἀναφορᾶς» ἀποτελεῖται ἀπὸ 254, πρᾶγμα ποὺ σημαίνει ὅτι τὸ κείμενο τοῦ Ἀθανασίου ποὺ τελικὰ ἀπέμεινε δὲν ξεπερνᾷ τὴν 134 γραμμὲς. Ἀλλὰ ἡ ταυτότητα τοῦ Κοδρικᾶ ὡς τοῦ Β' συντάκτη τῆς «Ἀναφορᾶς» κατὰ Βενεδίktου, συντάκτη στὸν ὁποῖο ἀνήκει τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς, ἀποδείχεται καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι: α) Βρέθηκε στὰ κατὰλοιπά του⁴³, ἀφοῦ τὸ καθαρογραμμένο θὰ στάλ-

39. Παραπέμπουμε στὴν ὑπ' ἀριθ. 117 τῆς 4 Δεκ. 1797 ἀναφορὰ, ὑπογραμμένη ἀπὸ τὸν Ἀθηνῶν Ἀθανάσιο καὶ τὸν Θεζῶν Κύριλλο, τοῦ Suppl. grec 708 τῆς Ἐθν. Βιβλιοθήκης Παρισιοῦ. Τὸ κείμενο τῆς ἀναφορᾶς αὐτῆς, μαζί μὲ ὅλα τὰ ἔγγραφα τοῦ Κώδικα, δημοσιεύτηκαν στὰ Ἑλληνικά, τ. 27 (1974) σ. 333-334 ἀπὸ τὸν ὑποφαινόμενο.

40. Βλ. σημ. 17.

41. Βλ. σημ. 38.

42. Στὴ δημοσίευση τοῦ κειμένου

τῆς «ἀναφορᾶς», ποὺ ἀκολουθεῖ ἀμέσως πρὶν πέρα, ὅ,τι ἀνήκει στὸν Π. Κοδρικᾶ εἶναι τυπωμένο μὲ πλάγια στοιχεῖα, ἐνῶ, ὅ,τι ἀνήκει στὸν Ἀθανάσιο, μὲ πεζά. Ὅσα ὅμως διάγραψε ὁ Κοδρικᾶς γιὰ νὰ κάνει τὴν διόρθωσιν του, παρατίθενται σὲ εἰδικὴς ὑποσημειώσεις στὸ κάτω μέρος τῆς σελίδας. Ἐτσι μπορεῖ νὰ παρακολουθήσει κανεὶς ὁλόκληρο τὸ ἀρχικὸ κείμενο τοῦ Ἀθανασίου καὶ νὰ κρίνει κατὰ πόσο ἦσαν εὐστοχες οἱ διορθώσεις.

43. Πβ. ἐδῶ, σ. 504.

θηκε στὸν προορισμό του· β) τὸ γραφικὸ χαρακτήρα τῶν διορθώσεων καὶ προσθηκῶν ἢ συμπληρώσεων ποὺ συμπίπτει ἀπόλυτα μὲ τὸ χαρακτήρα ἄλλων αὐτογράφων του.

Ἔτσι τὰ δυὸ πρόσωπα ποὺ συνεργάστηκαν, γιὰ νὰ συντάξουν στὴν Πόλιν τὴν κατὰ Βενεδίκτου Ἀναφορά, δὲν εἶναι ἄλλα ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Ἀθανάσιο ποὺ διεκδικοῦσε μὲ πάθος τὸν ἀρχιεπισκοπικὸ θρόνο τῆς Ἀθήνας καὶ τὸν Ἀθηναῖο Παναγιώτη Κοδρικᾶ, ποὺ, πέρα ἀπὸ τὴ γενικὴ του παιδεία καὶ τὴ λιβελλογραφικὴ του ἐπιδειξιότητα⁴⁴, ἦταν φίλος στενὸς τοῦ πρώτου.

9. Ἡ «Ἀναφορά», κατὰ περίεργον τρόπο, δὲν φέρνει καμιά χρονολογικὴ ἐνδειξη τῆς σύνταξης καὶ τῆς ἀποστολῆς της ἐκεῖ ποὺ προορίζεται. Ἴσως τὸ «πρόχειρο» τοῦ χαρακτήρα της ν' ἀποτελεῖ μιὰ δικαιολογία τῆς παράλειψης. Πάντως ἡ σύνταξή της ἀπὸ τὸν Ἀθανάσιο πρῶτα καὶ ὕστερα ἀπὸ τὸν Π. Κοδρικᾶ θὰ ἀπαίτησε ἓνα χρονικὸ διάστημα, γιὰτὶ τέτοια πράγματα δὲν μποροῦν νὰ γίνουν ἀπὸ τὴ μιὰ στιγμή ὡς τὴν ἄλλη. Τὸ ἴδιο, ὥστόσο, τὸ κείμενο, δὲν παρέχει καμιά ἄμεση πληροφορία· ἡ φράση: «οἱ πρὸ τριακοσίων πεντήκοντα ἤδη χρόνων πισταὶ (. . .) ὑπήκοοι Ἀθηναῖοι» (στ. 72-73) δὲν εἶναι παρὰ ἓνας χοντρικὰ στρογγυλεμένος ἀριθμὸς τῶν χρόνων ποὺ ἡ Ἀθήνα ὑποδουλώθηκε στοὺς Τούρκους⁴⁵. Ὁ προσδιορισμὸς, ἐπομένως, τῆς χρονολογίας τῆς σύνταξης καὶ τῆς ἀποστολῆς της γίνεται ἀπὸ τὰ γεγονότα ποὺ ἀναφέρονται στὸ κείμενο, γνωστὰ ἄλλωστε ἀπὸ ἄλλοι. Ἔτσι, τὰ τελευταῖα γεγονότα ποὺ μνημονεύονται εἶναι ἡ ἐξέγερση τοῦ Μελέκ Ἐφένδη (Ἀπρίλιος 1796)· μετὰ ἀπὸ αὐτὰ δὲν δίνεται καμιά πληροφορία γιὰ τὴν Ἀθήνα. Ὡστε ἡ «Ἀναφορά» πρέπει νὰ ἄρχισε νὰ συντάσσεται, τουλάχιστον, ἀπὸ τὸ Μάιο τοῦ 1796. Ὅταν πάλι στὶς 2 Ὀκτωβρίου 1796 ὁ Ἀθανάσιος,⁴⁶ ἔχοντας ἐπιτύχει τὸ σκοπὸ του, ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα, γιὰ νὰ φτάσει στὶς 14 τοῦ ἴδιου μηνᾶ στὴν Ἀθήνα⁴⁷, αὐτὸ ση-

44. Ἡ «Ἀναφορά» στὸ σύνολό της εἶναι ἓνας λίβελλος· δὲν ἐνδιαφέρεται ν' ἀποδείξει ὅ,τι καταγγέλλει ὅσο νὰ σπιλώσει τὸν καταγγελλόμενο. Τὰ μέρη ποὺ ἀνήκουν στὸν ἀλάμο τοῦ Κοδρικᾶ δὲν εἶναι ἀπαλλαγμένα ἀπὸ τὸ χαραχτηριστικὸ αὐτό· τὸ ἴδιο ὅμως παρατηρεῖται καὶ στὰ μέρη τοῦ Ἀθανασίου κειμένου. Γιὰ τὴ λιβελλογραφικὴ ἐπιδειξιότητα τοῦ Κοδρικᾶ βλ. Κ. Θ.

Δημαρᾶς, *Ἱστορία τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας*, Ἀθήνα, Ἰκαρος 1975, σ. 207.

45. Ἡ Ἀθήνα, ὡς γνωστό, κατὰ χτῆθηκε τὸ 1456· ἂν προστεθοῦν τὰ 350 ποὺ σημειώνει ἡ «ἀναφορά», τότε φτάνουμε τὴ χρονολογία 1806, πρᾶγμα ἀδύνατο.

46. Βλ. σημ. 35.

47. Βλ. ἐδῶ, σ. 513.

μáίνει ὅτι στοὺς μῆνες τοῦ καλοκαιριοῦ ποὺ προηγήθηκαν, καὶ πρὸ παντὸς τὸν Αὐγούστο, ἡ «Ἀναφορὰ» θὰ εἶχε σταλεῖ, ὥπως ἐπίσης θὰ διεξάγονταν καὶ οἱ ἐπαφές τῶν φιλοαθανασικῶν μὲ τοὺς ἀρμόδιους ἰσχυροὺς παράγοντες. Ἡ «Ἀναφορὰ» ἐπομένως θὰ πρέπει νὰ συντάχτηκε τελικὰ τὸ καλοκαῖρι τοῦ 1796.

Β' ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ "ΑΝΑΦΟΡΑΣ"*

Παναγιώτατε, θειότατε καὶ σεβασμιώτατε Οἰκονομεινὲ ἡμῶν Αὐθέντα καὶ Δέσποτα καὶ ἁγία καὶ ἱερὰ Σύνοδος τῆς τοῦ Χριστοῦ Μητροῦς ἡμῶν Μεγάλης Ἐκκλησίας.

5 Τὴν ὑμετέραν θειοτάτην¹ Παναγιότητα σὺν τῇ περὶ αὐτὴν ἁγία καὶ ἱερᾷ Συνόδῳ δουλικῶς προσκυνοῦντες, τὰς θεσπεσίους αὐτῆς κατασπαζόμεθα χεῖρας.

† Χρέος ἀπαραίτητον φαίνεται καὶ τοῦτο, μᾶλλον θεῖοι καὶ πολιτικοὶ θεσπίζουσι νόμοι, τὸ νὰ προστατεύεται² τὸ δίκαιον ἀπλῶς τῶν πτωχῶν
10 χριστιανῶν, πιστῶν ραγιάδων τῆς Κραταιᾶς βασιλείας³ καὶ χωρὶς ὀφελος, χρεῖας καλούσης τοῦ κοινοῦ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἀπὸ τὴν
θεσπεσίαν κορυφὴν τῆς ὑμετέρας Παναγιότητος καὶ τὸν ἱερὸν Σύλλογον τῆς ἁγιωτάτης ἱερᾶς Συνελεύσεως τῶν περὶ αὐτὴν ἁγίων Ἀρχιερέων· πολλῷ δὲ μᾶλλον νομιμώτερον, ὅταν μάλιστα τὸ δίκαιον τοῦτο
15 ἀποτείνεται οὐ μόνον εἰς ὠφελείαν ἐνὸς ὁλοκλήρου χριστιανικοῦ πληρώματος ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ συμφέρον⁴ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἁγίας Μεγάλης

* Τὸ τμήμα τοῦ κειμένου τῆς Ἀναφορᾶς ποὺ δημοσιεύετε μὲ πλάγια στοιχεῖα ἀνήκει στὴν παρέμβαση (διόρθωση, συμπλήρωση, προσθήκη) τοῦ Β' χειριοῦ (= Π. Κοδρικᾶς), ἐνῶ τὸ ὑπόλοιπο, μὲ τὰ πεζά, στὸ Α' χέρι (= Ἀθανάσιος). Στὴν περίπτωση τῆς προσφώνησης, ὁ Π. Κοδρικᾶς σημείωσε τὴ δική του, ποὺ δὲν εἶναι πλήρης· στὴν καθαρογραφὴ ἓνα μέρος τῆς προσφώνησης Ἀθανασίου θὰ συμπλήρωσε ἐκείνη τοῦ Κοδρικᾶ.

1. Ὁ Κοδρ. διέγραψε δυὸ λέξεις: «καὶ θεοφροῦρητον», χωρὶς νὰ τίς ἀντικαταστήσει.

2. Διόρθωση Κοδρ., ἀφοῦ διέγραψε τὴ λ. «διαφενδεύεται».

3. Προσθήκη Κοδρ. χωρὶς διαγραφὴ καμίας λ. στὸ ἀρχικὸ κείμενο.

4. Διόρθωση Κοδρ. σ' ἀντικατάσταση τῆς φράσης τοῦ Ἀθανασίου ποὺ διαγράφηκε: «εἰς ὄφελος ἰδίων καὶ κοινῇ συμφέρον καὶ μερικῶν τῇ ἁγίᾳ».

- Ἐκκλησίας, δέον ὑπερασπίζεσθαι καὶ ἰσχυροτέρας ἐπιτυγχάνειν τῆς προστασίας⁵. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ ἡ τοῦ χρόνου φορὰ καὶ τρόπον τινὰ ἡ συναρμογή τῶν περιστάσεων⁶ δὲν συγχωρεῖ ἀείποτε⁷ ὑπ' ὧν (ὡς εἶπειν)⁸ γενέσθαι τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων, ὑποκρύπτοντας (ὡς μὴ ὄφειλε)
- 20 τὰ ὅσα λόγῳ μὲν μικρὰ ὑπεμφαίνονται, πράγματι δὲ κάκιστα ὑφορῶνται⁹, τὰ ὅσα ὅχι μόνον βλάπτουσι κοινῶς ἀλλὰ καὶ προσεφέλκονται δυσκολίας ἀπείρους γηράσκοντα καὶ κόπους ὅχι μικροὺς πρὸς διόρθωσιν ἐπαγάγουσιν¹⁰, ἀλλ' ἵνα μὴ ἡ ὑμετέρα Παναγιότης καὶ ἡ περὶ αὐτὴν ἀγία καὶ
- 25 ἱερὰ Σύνοδος μείνῃ εἰς τέλος ἀγνοοῦσα τὴν ὑπὸ κακοκοτρόπου δαίμονος πρὸ χρόνων ἱκανῶν ἐπικειμένην τῇ ἐπαρχίᾳ τῶν Ἀθηνῶν κάκωσιν, ἔγνωμεν ἥδη ὅπου ἡ μὲν εὐσπλαχνία καὶ ἀπειρον ἔλεος τῆς Κραταιᾶς Βασιλείας (ἣς τὸ κράτος εἶναι ἀκαταμάχητον καὶ διαιωνίζον) μᾶς ἤλευθέρωσεν ἀπὸ τὴν τυραννίαν τοῦ τυράννου καὶ ἀδίκου Χατζῆ Ἀλῆ, ἡ
- 30 δὲ ἐπικειμένη ἡμῖν ἐκκλησιαστικὴ κάκωσις ἔφθασεν εἰς τὴν ἐσχατιὰν τῆς ἀνυποστόλου ἀθετήσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν νόμων νὰ ἀναφέρωμεν ὑποκλινεῖς διὰ τῆς παρούσης κοινῆς ἡμῶν ἀναφορᾶς πρὸς τὴν ὑμετέραν Παναγιότητα καὶ τὴν περὶ αὐτὴν ἀγίαν καὶ ἱερὰν Σύνοδον τὰ ὅσα μέχρ' οὗδε ἐξ αἰτίας τῆς τυραννίας τοῦ καταδικασθέντος τυράννου ἐβιάσθημεν νὰ ἀποσιωπήσωμεν καὶ ἐξαιτούμεθα ἴλεον καὶ εὐμενῇ
- 35 τὴν πατρικὴν καὶ δεσποτικὴν τῆς ἀκρόασιν¹¹.

5. Διόρθωσις σ' ἀντικατάστασι τῆς φράσεως τοῦ Ἀθ. «εὐδελον δῆπου γε».

6. Σ' ἀντικατάστασι τῆς φρ. «ὡς μὴ ὄφελε» τὸ εὐαπάτητον».

7. Προστέθηκε στὴ θέσι αὐτή, ἀφοῦ διαγράφηκε λίγο πρὶν ἀνάμεσα ἀπὸ τις λ. «ὅμως ... καὶ ἡ τοῦ χρόνου φορὰ» (στ. 19).

8. Ἀπλὴ προσθήκη Κοδρ.

9. Διόρθωσις πρὸς ἀντικαθιστᾶ τῇ συνέχειι φράσεως τοῦ Ἀθ.: «ἄλλως ἄλλοτε, τὰ ὅσα λόγῳ μὲν μικρὰ, ἔργῳ δὲ χειρίστα ὅσα ἂν εἴποιμεν».

10. Προσθήκη Κοδρ. πρὸς ταχτοποιεῖ τὸ νόημα.

11. Πρόκειται γιὰ συμπλήρωσι, στὸ ἀριστερὸ περιθώριον τοῦ χφ., ἀπὸ τὸν Κοδρ. στὸ ἀρχικὸ κείμενον τοῦ Ἀθανασίου, γιὰ νὰ ἐπισημάνει τὴν ἀνάγκη νὰ ἐνημερωθεῖ ἡ κορυφὴ τῆς Ἐκκλη-

σίας σχετικὰ μὲ τὴν κατάστασι τῶν Χριστιανῶν τῆς Ἀθήνας μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τοὺς ἀπὸ τὴν τυραννίαν τοῦ Χατζῆ Ἀλῆ (βλ. ἐδῶ, σ. 505) καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν εὐμενὴ ὑποδοχὴ τῆς ἀναφορᾶς, ὅπως χαρακτηρίζει ὁ ἴδιος τὸ ἔγγραφο. Ἀλλὰ κάτω ἀπὸ τὴν συμπλήρωσι αὐτὴ ἔχει προηγηθεῖ διαγραφὴ δύο ὁλοκλήρων γραμμῶν ἀπὸ τὸ κείμενον τοῦ Ἀθαν., μὲ τὸ ἐξῆς περιεχόμενο: «καὶ ἀποκρούσας ὅχι ἀπλῶς πρὸς διόρθωσιν, μὴ θέλουσα καὶ ἡ ὑμετέρα θειοτάτη παναγιότης μεγαλόνοια νὰ συμπεριφέρηται πρὸς τὰ ἴδια, καὶ μάλιστ' ἰερόντες ὅποιανδήποτε τινα τρέφει πρὸς τὸ ποίμνιόν της εὐνοίαν τε καὶ ἐννοίαν, ἀπεφασίσαμεν κοινῶς νὰ πληροφορηθῇ ἡ Παναγιότης τῆς, ὅσα πρὸ χρόνων, οἷς κρίμασιν οἶδεν Κύριος, παρ' ἄλλων ἀπεσιωπήθησαν. "Οὐδεν

- Ὁ τῆς Πισσιδαίων Ἐκκλησίας τοὺς οὐρανούς προὐχόντων λαχόντων Βενέδικτος¹² κακῶς τε καὶ ἀνόμως βιώσας ἐκεῖ καὶ τρόπῳ καὶ ἡθελῶν ἀρχιερατικῶν, ἔργοις δὲ καὶ κατορθώμασιν ἀνοικείοις¹³ τῷ ἀρχιερατικῶ ἐπαγγέλματι,¹⁴ μὲ ἀποδείξεις λαμπρὰς τοῦ κακίστου βίου αὐτοῦ¹⁵ καὶ κατηγορίας ἐνδεστέρας τοῦ πράγματος ἐξωσθεὶς τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης¹⁶ παρὰ τῶν ἐκεῖσε χριστιανῶν καὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν ὁμογενῶν αὐτοῦ Φράγκων καταφυγὼν διὰ μυρίων πολυπλόκων καὶ πολυειδῶν πανουργιῶν ἐπῆλθε ὡς οὐρανία μάστιξ θεία ἐγκαταλείπει τῇ τρισαθλίᾳ ἡμῶν πατρίδι, χηρευσάσῃ τότε κακίστη τύχῃ τῆς ἐπαρχίας Ἀθηνῶν καὶ ἀρχιερεὺς ἡμῶν κατέστη ὁ ἀλιτῆριος¹⁷.
- Ἀπερίγραπτα εἶναι, παναγιώτατε Δέσποτα, ὅποσα καὶ ὅποια μετὰ τὴν ἐγκαταλείπει θεία¹⁸ ἐξ ἁμαρτιῶν μας πρῶτην αὐτοῦ¹⁹ ἐγκαθίδρυσιν ἁμέσως ἐπεισάχθησαν κακὰ τῇ πτωχῇ ἡμῶν πατρίδι. Ὅχι μόνον βίος ἀχαλίνωτος, τρόπος ἀρχιερεῖ²⁰ ἀνοικεῖος, διάθεσις ἄσπλαχνος, προαίρεσις ἄσωτος, θέλησις ἄτεγκτος καὶ ὠμοτάτης, ἀλλὰ²¹ μᾶλλον δεινὰ, μᾶλλον ἐπώδυνα καὶ ὡς εἰπεῖν ὅσα ποτὲ τῷ τῶν Ἑβραίων γένει καὶ ἠπειλήσε καὶ ἐπῆλθε δεινὰ, τόσα καὶ ἄλλα ἐπῆλθον καὶ ἐξετελέσθησαν δι' αὐτοῦ τῇ δυστυχεῖ ἡμῶν πατρίδι.

παναγιώτατε καὶ σεβασμιώτατε ἡμῶν Αὐθέντα παρακαλούμεν θερμῶς νὰ δόξῃ τώρα μάλιστα ἐμπράκτως τὴν ὕσιν περιθάλψιν καὶ φροντίδα χρεωστικῶς ἀπαιτεῖται καὶ νομίμως καθυποβάλλεται τῷ πελάγει τῆς μεγαλονοίας της». Ἡ διαγραφὴ τῆς ἀπὸ τὸν Κοδρικᾶ ὑπῆρξε σωτήρια, γιατί ὡς σύνταξη τῆς φράσεως εἶναι ἀκατανόητη.

12. Διόρθ. Κοδρ. τῆς φράσεως τοῦ Ἀθ. «λαχόντων (εἶθε μὴ ὠφελες)».

13. Ἀκολουθοῦν οἱ λ. «μᾶλλον καὶ μάλιστα» πού διέγραψε ὁ Κοδρικᾶς.

14. Ἀκολουθεῖ ἡ φρ. «ἐξώσθη τοῦ ἐκείνων λαχόντος ποιμνίου» πού διέγραψε ὁ Κοδρ., χωρὶς καμιά συμπλήρωση.

15. Προσθήκη Κοδρικᾶς.

16. Προσθήκη Κοδρικᾶς.

17. Διόρθωση στὸ κείμενο τοῦ Ἀθ., πού, διαγραμμένο, ἔχει ὡς ἐξῆς: «ποταμὸς γάρ, φησι τὸ τοῦ λόγου, πρὸς θάλασσαν ἐρίζων συμφορῶν ὡκεανὸν

ἀχρεϊότητος ἀποπειρᾶται ἀντικρυσεῖναι ποταμῶν δεικνύει» καὶ τί δεῖ μακρηγορεῖν; τοιοῦτος, κακῇ τύχῃ, καὶ δεφενδῆσει φράγγων καὶ ἄλλων, κατέστη ἀρχιερεὺς τῆς ἀθλίᾳς ἡμῶν πατρίδος Ἀθηνῶν». Τὸ Ἀθανασικὸ αὐτὸ τμήμα τοῦ κειμένου εἶναι σχεδὸν ἀκατανόητο, ὅπως καὶ ἄλλα, πού ἔχουν ἤδη ἀναφερθεῖ (βλ. ἀκόμη τὴν ὑπ' ἀριθμ. 117 ἀναφορὰ τοῦ Suppl. grec 708 τῆς Ἑθν. Βιβλ. Παρισίου καὶ ἐδῶ, σημ. 39). Τὸ τμήμα τοῦ κειμένου τοῦ Κοδρικᾶ «ἐπῆλθε... ὁ ἀλιτῆριος» (στ. 43-45) ἔχει γραφεῖ στὸ δεξιὸ περιθώριο τοῦ γφ.

18. Προσθήκη, χωρὶς καμιά παράλληλη διαγραφή.

19. Προσθήκη ἀπλή.

20. Ἀπλή προσθήκη. Ἐδῶ ὁ Κοδρικᾶς ἔχει διαγράψει τέσσερα «ὅχι» τοῦ Ἀθανασίου, ἀλλάζοντας τὴν ἐπιδοτικὴ συμπλοκή μὲ τὴν προσθήκη (σημ. 21) τῆς λ. «ἀλλά».

21. Βλ. σημ. 20.

Ἐξωσθέντος γὰρ τότε τοῦ Χατζῆ Ἀλῆ ἀπὸ τὴν διοίκησιν τῆς πα-
 55 τριδος μας καὶ λάθρα τὸν ὄλεθρον αὐτῆς ὀργανίζοντος, ὁ παλαμιαῖος
*Βενεδίκτος*²², εἰς ὅσα αὐτὸς τάχα ἐφαίνετο ἀδυνατῶν, ὑπενδίδου καὶ
 ὠργάνιζε διὰ τοῦ μικροῦ²³ καὶ ὁμογνώμονός του Χατζῆ Ἀλῆ· ὅσα δὲ
 ἐφαίνετο ἀντιπράττειν τῷ δυσμενεῖ ἐκείνῳ τυράννῳ, ἄλλοις δυσμενέσι
 60 κοινοῖς συνέπραττε, δίχα τεμῶν τὸ ὅλον ποίμνιον, καὶ ἄλλοις ἄλλους
 ἀντικρούων θεοστυγῶς, εἰς ἀποστασίαν μονονουχὶ προφανῆ τὸ πλῆθος
 διήγειρεν, ὥστε οἱ πρὸ τριακοσίων πεντήκοντα ἤδη χρόνων πιστοὶ
 τῇ εὐεργετίδι Βασιλεῖα ὑπῆκοοι Ἀθηναῖοι εἶδον ἐν τῇ πατρίδι αὐτῶν
 ἀτάκτους²⁴ ἔνοπλους κατὰ τοῦ ἰδίου διοικητοῦ καὶ πρόεδρον ἀποστα-
 65 σίας τὸν μητροπολίτην αὐτῶν²⁵. ὥστε δι' αὐτοῦ καὶ αὐτοὶ οἱ ἄθῳοι καὶ
 ἀποστασίας ἂν ἀδίκως κατεκρίθησαν, εἰ μὴ ὁ τῶν ἀπάντων προνοητῆς
 Θεὸς τῆς ἀθωότητος²⁶ αὐτοὺς ἤλεσάτο καὶ τὸν ἀλιτῆριον ἀπατεῶνα,
 τὸν ὡς λύκον πρόβατα νέμοντα δικαίᾳ κατεδίκασε δίκῃ²⁷.

Ἐμφανισθέντων γὰρ τότε μερικῶν²⁸ τῶν συμπατριωτῶν μας²⁹ τῇ
 70 ἀγίᾳ καὶ ἱερᾷ Συνόδῳ, συνεδριαζούσης τότε καὶ τῆς ὑμετέρας Παναγιό-
 τητος, καὶ γνωστῶν γενομένων τῶν προφανεστέρων τοῦ Βενεδίκτου
 ἀποπημάτων, κοινῇ γνώμῃ καὶ ἀποφάσει τῆς ἱερᾶς Συνόδου, συμφηφη-
 φορούσης καὶ ὁμογνωμονούσης τῆς ὑμετέρας Παναγιότητος, ἐξώσθη τότε

22. Προσθήκη τοῦ Κοδρικᾶ, χωρὶς ἀντίστοιχη διαγραφὴ κειμένου τοῦ Ἀθαν. Στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ Κοδρ. βλέπει μετὰβασιν σὲ ἄλλο θέμα, ποὺ τὸ καθορίζει· χωρὶς τὴν προσθήκη, τὸ ἀρχικὸ κείμενο θὰ ἦταν περίπου ἀκατανόητο. Γιὰ τὴν πρώτη ἐξῶση τοῦ Ἀλῆ βλ. ἐδῶ, σ. 506.

23. Ὁ Κοδρικᾶς ἔχει ἐδῶ διαγράψει τὴ λ. «συντρόφου», χωρὶς νὰ τὴν ἀντικαταστήσει μὲ ἄλλη.

24. Προσθήκη ἀπλῆ. Ἡ ἐπόμενη λ. «ἐνόπλους» ἀντὶ «ἐνόπλοι» κατὰ διόρθωσιν Κοδρ., γιὰ νὰ συμφωνήσῃ μὲ τὸ «ἀτάκτους», ἀφοῦ παίζουν τὸν ἴδιο συντακτικὸ ρόλο στὸ ρ. «εἶδον». Μὲ τὸ ρ. αὐτὸ ἄλλαξε ἡ δομὴ τῆς φράσης καὶ ὁ Κοδρικᾶς διέγραψε τὸ ρ. «ἀνεφάνησαν» τοῦ Ἀθανάσιου.

25. Συμπλήρωση Κοδρικᾶ.

26. Διόρθωσις, ἀντὶ τῆς λ. «ἀπλό-

τητος» ποὺ εἶχε χρησιμοποιήσει ὁ Ἀθανάσιος.

27. Ἀκολουθοῦν δυὸ περίπου γραμμὲς ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ Ἀθ., τίς ὁποῖες διέγραψε ὁ Κοδρ. Τὸ κείμενο τοῦ Ἀθανασίου ἔχει ἐδῶ ὡς ἐξῆς: «ἦτον γὰρ τὰ ἡμέτερα μετὰξὺ ἄκμονος καὶ σφύρας, στενὰ τὰ πάντα, δεινὰ ὡς οὐκ ἄλλοτε, καὶ ὡς εἰπεῖν, πάντες εὐθυμοὶ, καὶ ἡμεῖς κατηφεῖς ἤμεν (...) χαλεῖς εἰς τὸ τῆς γῆς ἐπιπόλαιον· πῶς γὰρ ἂν (...) δὴ τότε ὡς ἀφόρητα κακὰ, καὶ ὡς ἐπιζητοῦντα ὑπερασπίσεως κοινῆς καὶ μάλιστα τῆς ἱερᾶς ἡμῶν Μητροῦς· ἐγίναν εὐδελὰ μερικά τινα διὰ...».

28. Μετὰ τὴ διαγραφὴ τῶν γραμμῶν τῆς σημ. 27, ὁ Κοδρικᾶς ἀνοίγει κινουόργιο θέμα.

29. Ὁ Κοδρικᾶς ἐδῶ διέγραψε τίς λ. «ἐνθάδε εὐρισκομένων», χωρὶς νὰ τίς ἀντικαταστήσῃ.

τῆς ἐπαρχίας Ἀθηνῶν ὡς ἀνάξιος, καθηρέθη ὡς παράνομος καὶ ἐξωρίσθη ὡς ἄτακτος³⁰.

- 75 Τύχη δὲ καλῇ καὶ ἐκλογῇ τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει ἀοιδίμου πατριάρχου κὺρ Γαβριήλ καὶ τῆς ἐνδημούσης ἱερᾶς Συνόδου ἐπληρώσατο τὴν ἐπαρχίαν Ἀθηνῶν ὁ Κὺρ Ἀθανάσιος³¹ καὶ ἐπέλαμψε τῇ πατρίδι ἡμῶν ἥλιος, ἐφυσυχάζων τὰς ἁς ὁ ἄτακτῶν Βενέδικτος διήγειρε τρικυμίας καὶ περιθάλπων τὰς ἁς ὁ ἐκείνου κλύδων κατεθρόνησε πρόωγην ψυχάς,
- 80 καὶ εἶδε τῇ ἀληθείᾳ τότε ἡ κεκαυμένη ἐπαρχία τῶν Ἀθηνῶν³² ἄνθρωπον σεβάσμιον, πρῶτον, εἰρηνικόν, ἔμφορον καὶ διδασκτικόν· διελύθησαν τὰ πρῶτα, ἐξηφανίσθησαν ὅλα καὶ διεσκεδάσθη ἡ σκοτόμαινα τῶν λυπηρῶν³³.

- Οὐ διήρκεσεν³⁴ ὅμως ἐπὶ πολὺ, ἀλλὰ διὰ τὰς πολλὰς ἡμῶν ἁμαρτίας
- 85 ὑπερισχύσατο ὁ τύραννος Χατζῆ Ἀλῆς καὶ τὴν διοίκησιν αὐθις τῆς ἀθλίας ἡμῶν πατριδος ἀρπάσας συνεργεῖα μερικῶν καὶ ἀντάρτων³⁵ καὶ ἀπίστων συμπατριωτῶν μας, συντρόφων τοῦ τυράννου καὶ συνεπακουμένων τοῖς ὑπερασπισταῖς τοῦ Βενεδίκτου φράγκοις, ἐξώσθη ἀδίκως καὶ παραλόγως ὁ δικαίως καὶ νομίμως τὴν ἐπαρχίαν κληρωσάμενος
- 90 Ἀθανάσιος καὶ ἀντεισῆχθη ὁ δυσμενὴς καὶ παλαμιαῖος Βενέδικτος, γνωστοῦ ὄντος πᾶσιν ἡμῖν τοῦ ὀλεθρίου ἐπιχειρήματος ὁποῦ εἰς τῶν Βενεδίκτου ὑπερασπιστῶν, ἐχθρὸς τῆς πατριδος μας, ἀποστάτης τῆς Κροταίας Βασιλείας, ἀνάρτης τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἐμεταχειρίσθη πρὸς τὸν τύραννον λέγων ὅτι, ὑφισταμένον τοῦ Ἀθανασίου εἰς τὴν
- 59 ἐπαρχίαν τῶν Ἀθηνῶν, οὐδένα τῶν σκοπῶν του ὁ τύραννος ἠμπορεῖ νὰ βάλλῃ εἰς προᾶξιν, διὰ μέσον δὲ τοῦ Βενεδίκτου τὰ πάντα πρόχειρα. Ἐπὶ τοιούτῳ τότε σκοπῷ διὰ προστασίας τοῦ Τυράννου ἐπῆλθεν καθ'

30. Ὁ Κοδρικᾶς διορθώνει τὴν ἐξῆς φράση τοῦ Ἀθ. τὴν ὅποια διέγραψε κιόλας: «συμφεφοροῦσης καὶ ὁμογνωμονούσης τῇ ἐπιζητήσει τῶν δικαίων μας, ἐξώσθη δὴ τρόπῳ οἰκίῳ τῇ κακίᾳ του καὶ ἀπεβλήθη τὸ δύσκολον». Ἡ διόρθωσις τοῦ Κοδρ. γράφηκε πάλιν ἀπὸ τῇ διαγραμμένη γραμμῇ καὶ ἀπὸ τὸ «ὑμετέρως παναγιότῃτος» ὡς τὸ τέλος τῆς παραγράφου στὸ δεξιὸ περιθώριον τοῦ χφ.

31. Προσθήκη τοῦ Κοδρικᾶ.

32. Προσθήκη τοῦ Κοδρικᾶ.

33. Μετὰ τῇ λ. «σκοτόμαινα» ὁ Κοδρικᾶς διέγραψε τίς λ.: «τῶν συνεχομένων ἡμῶν».

34. Διόρθωσε ὁ Κοδρικᾶς τὴ φράση τοῦ Ἀθ. «δὲν ἦτον».

35. Διόρθωσις Κοδρικᾶ. Τὸ κείμενον τοῦ Ἀθαν. ποὺ διεγράφη ἔχει ὡς ἐξῆς: «καὶ πάλιν ἄνεμος βίᾳ πνεύσας κατηδάφισε τὸ χρυσὸν ἡμῶν ἄγαλμα, καὶ τῇ τῶν ἐναντίων καὶ ἀπίστων καὶ μερικῶν ἀνταρτῶν».

- ἡμῶν τὸ τῆς ἱερᾶς ἀποκαλύψεως θηρίον³⁶. Καὶ πάλιν ἀρχή³⁷ βασάνων, πάλιν ἀπόπειρα δεινῶν, πάλιν τὰ αὐτὰ καὶ μᾶλλον χειρίστη· ἐξήτει
 109 γὰρ καθ' ³⁸ ἡμῶν ἐκδίκησιν τὸ θηρίον (τῷ ὄντι γὰρ συστοιχεῖ ὁ Βενέδικτος³⁹ τῷ τῆς ἀποκαλύψεως ἐκείνῳ θηρίῳ, ἰσαριθμοῦν ὄντος καὶ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ τῷ τοῦ 666 ἀριθμῷ)⁴⁰· διὸ καὶ σύμψυχος γενόμενος τῷ Χατζῆ Ἀλῆ καὶ ὄργανον τῶν κακίων του προσέφερεν ὡκεανούς συμφορῶν καὶ κακώσεων τῇ πτωχῇ ἡμῶν πατρίδι, ὥς ἔγιναν γνωστὰ τῷ τε
 105 πελάγει τοῦ ἐλέους τῆς Κραταιᾶς βασιλείας καὶ τῇ κηδεμονίᾳ τῆς μητρὸς ἡμῶν ἀγίας τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας.
 Ἀλλ' ἐκείνον μὲν τὸν τυράννον ἡ Θεία Προνοία διὰ τῆς ἀπείρου δικαιοσύνης⁴² τῆς Κραταιᾶς βασιλείας τέλεον ἐξηφάνισεν⁴³ καὶ ἡ δυστυχὴς ἡμῶν πατρίς τῆς τυραννίας ἐκείνου φιλανθρώπως ἀπηλλάγη καὶ
 110 ἐδιορίσθη παρὰ τῆς Κραταιᾶς Βασιλείας διοικητὴς ἡμερος, πρῶτος φιλάνθρωπος, ὁ Σουλεϊμὰν Ἀγάς, ἐφοδιασμένος μὲ ὅλους τοὺς ἀναγκαίους ὁρισμούς πρὸς σύστασιν, εὐταξίαν καὶ καλὴν κατάστασιν τῆς πατρίδος μας, καὶ ἠρξάμεθα ἀναψύχαν καὶ χάριτας ἀπονέμειν τῷ κορίττονι καὶ τῷ ἐλέει τῆς εὐεργέτιδος ἡμῶν Βασιλείας ὅτι ἐρρύσατο ἡμᾶς τῆς χειρὸς
 115 Τυράννου⁴⁴. Ὁ δὲ ὁμότροπος κατὰ πάντα τῷ τυράννῳ⁴⁵ ἐκείνῳ ὁμογνώμων καὶ ὁμόβουλος ἐκείνος, ὅπου ἐποτίσθη μὲ ὅλα τὰ νάματα τῆς ὁμότητος καὶ κακοτροπίας ἐκείνου, ἐκείνος ὅπου μόνον καὶ μόνον διὰ τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ συνεστήθη παρὰ τοῦ τυράννου εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῶν Ἀθηναίων⁴⁶, ὁ Βενέδικτος, μὴ ἀνεχόμενος ὁ θεομισῆς τὴν τελείαν

36. Τὸ κείμενο τοῦ Ἀθ., ποὺ διέγραψε ὁ Κοδρ. καὶ ἔκανε τὴ δική του διόρθωση καὶ στὴ συνέχεια συμπλήρωσεν, ἔχει ὡς ἐξῆς: «κατὰ πάντα ὁμοίων τῷ ἀτάκτῳ ἐκείνῳ αἰλεπόλει [διάβ. ἐλεπόλει] ἠφανίσθη τὸ τῆς πατρίδος ἡμῶν προπύργιον, καὶ ἀντεισέχθη καὶ αἰθὴς ὁ δυσμενὴς καὶ ἐπαχθὴς οὗτος ἡμῶν ἀρχιερεὺς». Τὸ ὑπόλοιπο μέρος εἶναι συμπλήρωση τοῦ Κοδρικᾶ, γραμμμένη στὸ δεξιὸ περιθώριο τοῦ χφ.

37. Ἀντὶ τῆς λ. «πεῖρα» τοῦ Ἀθαν.

38. Ὅστερα ἀπὸ τῆς διαγραφῆς τῆς φράσεως «ὡσὰν ὁποῦ» πρὶν ἀπὸ τὸ «ἐξήτει».

39. Διόρθωση μετὰ τὴ διαγραφὴ τῆς λ. «θεωρούμενον» τοῦ Ἀθ.

40. Διόρθωση τῆς φράσεως τοῦ Ἀθ.

«τῇ ψηφοφορίᾳ ὡς ἰσορρόπῳ τῶν τῶν 666 ἀριθμῶν, ὃν ἐπιφέρει τὸ ὄνομα αὐτοῦ». Βλ. Ἀποκ. Ἰωάν.

41. Διόρθωση, μετὰ τὴ διαγραφὴ τῆς φράσεως «εἶναι γνωστὰ καὶ τῇ ἀγιωτάτῃ μεγάλῃ».

42. Διόρθωση τῆς φράσεως «τό τε παντέφορον ὄμμα καὶ τὸ τῆς... δικαιοσύνης φάσγανον».

43. Γὰρ τὴ σύλληψη καὶ ἐκτέλεση τοῦ Χατζῆ Ἀλῆ, βλ. ἐδῶ, σ. 509.

44. Συμπλήρωση Κοδρ. γραμμμένη στὸ κάτω κενὸ μέρος τοῦ χφ.

45. Προσθήκη.

46. Ἀπὸ τὸ στ. 116 ὡς τὸ στ. 119, ὁ Κοδρικᾶς διορθώνει τὸ ἐξῆς ἀκατανόητο κείμενο τοῦ Ἀθανασίου: «μὲ ὅλους τοὺς ὁμοτάτους καὶ κακο-

- 120 ἔλλειψιν τῶν ἀδικιῶν καὶ ἀσπαργῶν, μὴν ὑποφέροντας ὁ ἀπάνθρωπος νὰ βλέπῃ τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ συντρόφου του Χατζῆ Ἀλῆ ἀπρακτοῦντας, μὴ στέργοντας τὴν κατάργησιν τῶν ἀτάκτων ἐκείνων ἀλλογενῶν, οἱ ὅποιοι ἦσαν τὰ ὄργανα τῆς κακώσεως τοῦ λαοῦ καὶ μέσα τῆς ἐκτελέσεως τῶν σκοπῶν τοῦ τυράννου καὶ ἀμοιβαίας τῆς συστάσεως αὐτοῦ,
- 125 ἐξήτησε κατὰ πρότον ὡς ἰοβόλος ὅφεις νὰ δελεάσῃ διὰ χρημάτων τὸν μετὰ δικαιοσύνης διοικοῦντα Σουλεϊμὰν Ἀγὰ καὶ νὰ προσκολλήσῃ παρ' αὐτῷ τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ τυράννου καὶ συντρόφους του. Φωραθείσης δὲ τῆς σκευωρίας αὐτοῦ ταύτης καὶ διαλυθείσης, ἐτεχνεύσθη ὁ θεοστυγῆς συμφῶνως μὲ τρεῖς τῶν Ὀθωμανῶν νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ Σουλεϊμὰν Ἀγὰ τὴν ἀθώωσιν τριῶν ἐγκληματικῶν ὑπευθύνων Τούρκων,
- 130 ὄντων τῆς φατρίας αὐτοῦ, ὧν ὁ μὲν εἶχε φονεύσει ἓνα τῶν Χριστιανῶν, ὁ δὲ εἶχε κτυπήσει ἕτερον, ὁ δὲ εἶχε πατήσει διὰ νυκτὸς σπῆτι τίμιον ἀπεβλήθη δὲ καὶ τοῦτο τὸ μαρὸν αὐτοῦ πρόβλημα. Τότε ἀπελπισθεὶς καὶ εὐταξίαν ὁ ἄτακτος ὑφορώμενος, ἔγνω μετὰ τῆς φατρίας αὐτοῦ νὰ
- 135 ἐφελκύσῃ τὸν Καδὴ, δεκτικὸν ὄντα τῆς κακοβουλίας του. Διὰ τριακόσια οὖν γρόσια προσεκτίησάτο μὲ μωρασελεὲ τὴν ἀθώωσιν τῶν τριῶν ἐκείνων ὑπευθύνων, οἵτινες, ἐναντίον τῆς θελήσεως τοῦ διοικητοῦ, ἐβγήκαν εἰς τὸ φανερόν ὡς ἄντικρον ἀποστάται καὶ περιήρχοντο τοὺς δρόμους καὶ ἄγορὰν ἑνοπλοι. Ἀλλὰ δὲν εὐχαριστήθη εἰς τοῦτο· ἐτύφλωσε γὰρ αὐτὸν
- 140 ἡ ἔμφυτος κακία αὐτοῦ. Θέλων δὲ νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν κατὰ τοῦ λαοῦ κάκωσιν καὶ νὰ ἀρχίσουν πάλιν τὰ δοσίματα καὶ αἱ ἀδικίαι, ἐν αἷς ὡς εἰς βόρβορον νὰ ἐγκυλινδοῦνται, ἀπὸ ἀδικίας δὲ εἰς παρανομίαν ὑποπίπτων καὶ ὑπὸ παρανομίας εἰς ἀτοπίαν παρεγκλίνων, ἐτόλμησε φεῦ! ἐναντίον τῆς πρὸς τὴν Κραταὶὰν Βασιλείαν ἀπαιτουμένης πίστεως καὶ τῆς πρὸς
- 145 τοὺς ὑψηλοὺς ὁρισμοὺς ὀφειλομένης ὑποταγῆς νὰ ἐλευθερώσῃ τῆς δικαίας δίκης τὸν διὰ βασιλικοῦ ὁρισμοῦ δεσμευθέντα Κεχαγιὰν τοῦ Χατζῆ Ἀλῆ, Μελέκ Ἐφένδην, καὶ νὰ συστήσῃ διὰ μέσου ἐκείνου καὶ τῶν τριῶν ἐτέρων, οὓς ἡλευθέρωσεν, ὑπεύθυνον ἱκανὴν φατρίαν ἀτάκτων καὶ πρόεδρος ἀποκατασταθεὶς δευτέρου ἤδη ταύτης, παρ' αὐτοῦ
- 150 ὁργανισθείσης προφανοῦς ἀποστασίας, κατώρθωσεν ἀθέσμως νὰ ἐξωσθῇ δι' ὁρμάτων καὶ ὅπλων ὁ παρὰ τῆς Βασιλείας διορισθεὶς διοικητὴς Σου-

ήθεις ποιότητας τότε Χατζῆ Ἀλῆ, ὡς ἀγγεῖον δεκτικώτατον. Βέβαια ἡ ὑμετέρα παναγιότης ποτὲ δὲν εὐχαριστεῖται νὰ κατατρώχεται τὸ ποιμνιὸν τῆς εἰς τὰς λαμπρὰς ἡμέρας τῆς, ὡσὰν ὁποῦ καὶ ἡ διάθεσίς τῆς καὶ τὸ τῆς

προαιρέσεως ἐκήβολον εἰς τοῦτο τὴν παροτρύνει. Λοιπὸν παρακαλοῦμεν τὸ ἔλεος τῆς νὰ ἐλευθερωθῶμεν ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἀλάστορα. Διὰ τί δέ; προσεπιφέρωμεν καὶ τὰ ἐξῆς ἂν δὲν βαρύνωμεν τὰς ἀκοάς τῆς».

- λεῖμάν Ἀγὰς καὶ νὰ διορισθῇ αὐτοδεσπότης ὁ τοῖς θελήμασιν αὐτοῦ καὶ τῶν ὁπαδῶν του συνάδων καὶ ὁμοφωνῶν σαλαχώρης, ἐφ' ᾧ καὶ ἀναντιροῖτως ἐλέγχεται διὰ τοῦ ἄρξι μεχτμαρίον ὁποῦ κατὰ τοῦ Σουλεϊμάν
- 155 Ἀγὰ ἐτόλμησε νὰ ὑπογράψῃ καὶ νὰ βουλώσῃ. Ἀλλὰ τὸν σαλαχώρη καὶ Καδὴ ὡς παραβάτας τῶν ὁρισμῶν καὶ συμφώνους τῶν ἀποστατησάντων δικαίᾳ δίκῃ ἢ Κραταιὰ βασιλείᾳ κατεδίκασεν, ὁ δὲν τὴν ὅλην ἀποστασίαν συρράψας καὶ συσκενάσας εἰσέτι ὑφίσταται καὶ διαρκεῖ, διὰ νὰ ἀπαλλάξῃ τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν ὁπαδῶν τοῦ τυράννου Χατζῆ Ἀλῆ
- 160 ἀπὸ τῆς ἀποτίσεως πεντακισίων πονγγίων, ἅπερ ἡ Κραταιὰ Βασιλείᾳ ἀπαιτεῖ προσωπικῶς παρ' αὐτῶν ὡς εὐρεθέντα σημειωμένα εἰς τὰ κατὰστιχα τοῦ τυράννου, ὅτι ἐδόθησαν πρὸς αὐτοὺς ἐκ τῶν ὧν ὁ τύραννος ἀνηλεῶς ἤρπαξεν ἀπὸ τοὺς πτωχοὺς ραγιάδες. Συνεσκέφθη μετὰ τῶν ρηθέντων καὶ ἔγνω νὰ κερδίσῃ τὸν παρὰ τῆς Βασιλείας διωρισμένον
- 165 μουπασίον εἰς τὴν σύναξιν τῶν πραγμάτων καὶ ἄσπρων τοῦ Χατζῆ Ἀλῆ Σαλαχώρα καὶ δι' αὐτοῦ ἐπιφορτίζων πρὸς τοῖς ἄλλοις πολλοῖς τὴν ποσότητα αὐτὴν εἰς τὸ κοινὸν τῆς δυστυχοῦς πατρίδος μας.
- Τίς οἶδε, παραγιώτατε Δέσποτα, καὶ ἁγία καὶ ἱερὰ Σύνοδος, τίς ἤκουσεν ἀρχιερέα τῆς Ἐκκλησίας ἀντάρτην καὶ ἀποστάτην κατὰ τῆς
- 170 νομίμου Βασιλείας; Τίς ποτε δύναται νὰ ἐμπιστευθῇ λαὸν εἰς πνευματικὴν διοίκησιν ἐνὸς ἀποστάτου; Ἡμεῖς, λοιπόν, ἀπαξάπαντες οἱ κάτοικοι τῶν Ἀθηνῶν, ἱερεῖς καὶ λαϊκοί, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, μικροὶ καὶ μεγάλοι, νέοι καὶ γέροντες, ὡς χριστιανοὶ ὀρθόδοξοι ἀπὸ τὸν τοῦ ἱεροῦ κηρύγματος τοῦ Ἀποστόλου Παύλου καὶ ὡς ραγιάδες πιστοὶ καὶ δο-
- 175 κιμασμένοι τῆς ἀκαταμαχίτου Κραταιᾶς Βασιλείας ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ αἰοδίδιμου φατίχ Σουλτάν Μεχμέτ, προστρέχομεν μετὰ δακρύων εἰς τὴν ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ μεγάλην Ἐκκλησίαν, ἡ ὁποία ὡς πρὸς ἡμᾶς μὲν εἶναι μήτηρ πνευματικὴ καὶ προστάτις, ὡς πρὸς δὲ τὴν Κραταιὰν Βασιλείαν εἶναι ἐγγυητὴς καὶ διατηρητὴς ὅλου τοῦ Χριστιανικοῦ πληρώματος
- 180 τῶν πιστῶν ἐπηκόων, καὶ ὁμοφώνως ὅλοι βοῶντες ἀναφέρομεν ὅτι δὲν ἀνεχόμεθα πλέον νὰ καταπατῇ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς πατρίδος μας ὁ ἄσεβης Βενέδικτος, οὗτινος καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα κηρύττει Φραγκισμόν⁴⁷. Δὲν τὸν θέλομεν μίτε αὐτὸν τὸν ἴδιον μίτε κανένα τῶν ἀνθρώπων του⁴⁸ ἐπειδὴ αὐτός τε σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν ἐστάθη φθορεὺς καὶ ὀλετῆρ

47. Οἱ στίχοι 119-181 εἶναι συμπλήρωση τοῦ Κοδρικᾶ, γραμμένους στὸ κάτω κενὸ μέρος τῆς ἀναφορᾶς. Μὲ αὐτὰς ἐπιχειρεῖται νὰ θεμελιωθεῖ τὸ κατηγορητήριον κατὰ τοῦ Βενεδίκτου

κατὰ τρόπο συγκεκριμένο (βλ. ἐδῶ, σ. 509 κ.ε.).

48. Προσθήκη τοῦ Κοδρικᾶ πάνω ἀπὸ τίς γραμμὰς ποὺ εἶχε γράψῃ ὁ Ἀθανάσιος.

- 185 τῆς δυστυχοῦς πατρίδος μας, ὦν σύμφωνος τῷ Χατζῆ Ἀλῆ⁴⁹· ἐπειδὴ ἐπόλησε τόπους ἐκκλησιῶν καὶ ἐκκλησίας εἰς αὐτόν, τὰς ὁποίας κατηδάφισε⁵⁰· ἐπειδὴ βίβλιν καὶ δυναστείαν φράγκων εἰσεπέδησεν⁵¹ εἰς τὴν δυστυχῆ ταύτην πατρίδα μας καὶ ὦν σύμφωνος κατὰ πάντα μὲ αὐτούς, σπέρνει κακοὺς λογισμοὺς καὶ διάφορα ζιζάνια εἰς τὰ τῶν ἀπλουστέρων πνεύματα⁵²· ἐπειδὴ διήρσε προτοῦ εἰς διαφόρους φατορίας⁵³ τοὺς συμπατριώτας μας⁵⁴ καὶ ἀναψε μετὰ τῶν ἑνα ἐμφύλιον πόλεμον, δι' οὗ καὶ φόνοι καὶ μυρί' ἄλλα ἔγιναν ἄτοπα, τὸν ὅποιον καὶ ἤδη δευτέραν φορὰν⁵⁵ ἐζήτησε νὰ ἀνάψῃ μὲ προφανῆ ἀποστασίαν⁵⁶ μὲ τὴν ὁποίαν ἤθελε συμβῆ ἑνας κοινὸς ὄλεθρος ὅλης τῆς πατρίδος μας, ἐναντίον τῆς
- 195 πρὸ τοσούτου χρόνου δοκιμασμένης πίστεώς μας πρὸς τὸ ὑψηλὸν δεβλέτι· ἐπειδὴ ζητεῖ μὲ μυρίους τρόπους καὶ πανουργίας νὰ καθυποβάλλῃ τὸ κοινόν μας εἰς τοὺς ἐκεῖ φράγκους καὶ νὰ τὸ καταχρεώσῃ, ὅπου νὰ ἔχῃ ὕλην μὲ μερικοὺς ὁπαδούς του νὰ μᾶς γυμνώνουν τοὺς ταλαιπώρους ἀνελεημόνως ἀπὸ τὰς περιουσίας μας· ἐπειδὴ ἐναντίον⁵⁷ τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἐπαγγέλματος⁵⁸, ἔχει τὰς ἐμπαθεῖς ὁρέξεις του αὐτοκράτορος τῶν ἰδίων του λογισμῶν, τρέφων ἀναφανδὸν παλακίδας καὶ τετραγαμίαν πρὸς χάριν αὐτοῦ ἐπιτρέπων καὶ συγχωρῶν⁵⁹ καὶ σύμπας ὄλεθρος καὶ ἀπώλεια τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος γενόμενος τοῦ ποιμνίου του⁶⁰· ἐπειδὴ⁶¹ δι' αὐτοῦ καὶ μόνου ἀνεφάνη πρῶτον τῷ χριστιανικῷ τῆς ἀνατολικῆς
- 205 Ἐκκλησίας πληρώματι, καὶ σὺν αὐτῷ ἀποθανεῖται, τὸ νὰ χρησιμεύσῃ τὸ ἱερὸν τῆς ἐξομολογήσεως Μυστήριον ὁργάνον σκοπῶν μιαιφῶν κατὰ τῶν ἐξομολογουμένων· δι' αὐτοῦ ὁ Χατζῆ Ἀλῆς πολλὰς εἶχε τὰς προδοσίας τῶν ἐξομολογουμένων. Αὐτὸς καὶ τὰ παρ' ἀνδρογύνου ἐξομολογηθέντα ἀνενδεῶς φεῖ! ἀνεκάλυψε καὶ διαζυγίῳ ἀθέσμῳ τὸν

49. Ἐχει διαγραφῆ ἡ λ. «διατί;»

50. Ἐχει διαγραφῆ ἡ φράση «καὶ ἔλαβε τοὺς κίονας καὶ τὸ ἐκ μαρμάρων ἔδαφος καὶ εἰσὶν ἔρημοι μέχρι τοῦδε».

51. Διόρθωση τοῦ «εἰσέφρυσεν».

52. Ἐχει διαγραφῆ ἡ φρ. «καθαρῶς χαίτης φαινόμενος τῶν ἰντερέσεων τοῦ ἀητήτου ἡμῶν αὐτοκράτορος. Διατί;»

53. Διόρθωση, μετὰ ἀπὸ διαγραφῆ τῆς φράσης «προτοῦ εἰς διάφορα ταράφια».

54. Στὴ συνέχεια ἔχει διαγραφῆ ἡ φρ. «ἐξ αἰτίας τῶν ἐπιστολῶν ὅπου ὑπερόριος ὢν ἔστειλε πρὸς τοὺς ὁπαδούς του ἀντάρτας», χωρὶς καμιά διόρθωση.

55. Διόρθωση τῆς διαγραμμένης διατύπωσης: «διὰ τί; ἐπειδὴ καὶ ἤδη».

56. Διόρθωση τῆς διαγραμμένης φράσης: «ἐν γενικῶν φεσάτι».

57. Διόρθωση τῆς λ. «ἀπεναντίως».

58. Διαγράφηκε ἡ λ. «πράττοντας».

59. Διόρθωση τῆς διαγραμμένης φράσης «ὦν μάρτυρες αἱ κεκλεισμένοι θύραι τοῦ κοιτῶνος του, ὁ λύχνος καὶ ἡ εὐνὴ, ἣν καὶ αἰσχύνῃ ἀνεπετάσασθαι καὶ δέει δέον σιγᾶν· ἐπειδὴ καὶ εἶναι».

60. Ἀπλὴ προσθήκη.

61. Διόρθωση τῶν λ. «διὰ τί; καθ' ὅτι».

- 210 ἀπανθρώπως μελετηθέντα φόνον πρὸς ἰδίους αὐτοὺς σκοποὺς ἀντηλλά-
 ζατο. Ἐπειδὴ⁶² τὰς ὥσπερ βασιλείους προσταγὰς ἡμεῖς γονυκλιτῶς ζη-
 τήσαντες ἐλέγηθημεν καὶ ἐπέμψαμεν εἰς τὴν πατρίδα μας διὰ ἐλευθερίαν
 τῶν πτωχῶν, αὐτὸς πάσχει ὅση δυνάμει νὰ τὰς ἀναιρέσῃ, ἀποτεινόμε-
 νος εἰς ἴδιον ὄφελος. Καὶ τέλος πάντων, δὲν τὸν θέλομεν, διατὶ δὲν ἔχο-
 215 μεν ἐνιγίετι εἰς αὐτὸν οὔτε πίστιν οὔτε εὐλάβειαν· ἢ ἕνα φραγκόπαππα
 ἔχομεν ἢ αὐτὸν τὸ ὅμοιον εἶναι.

- Εἶναι δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ μυστικώτερα, τὰ ὅποια ἀποσιωπῶμεν διὰ
 τὸ τῆς παρουσίας ὑμῶν σεβάσμιον· τοσοῦτον μόνον ἄς στοχασθῇ ἢ
 ὑμετέρα παναγιότης καὶ ἢ περὶ αὐτὴν ἀγία καὶ ἱερὰ Σύνοδος, ὅτι ὅσα
 220 εἶναι τὰ ἀπαιτούμενα ἐνὶ ἀρχιερεῖ, δι' ὧν καὶ συνίσταται καὶ ἐπαρχίαν
 κληροῦται, τὸ θεομισὲς τοῦτο ἀνθρωπόμορφον θηρίον οὐ μόνον ὅλα ἐν
 γένει τὰ ὑστερεῖται, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐναντίων διακχυγμένων πλουτεῖ.
 Ἀπαιτεῖται πρὸ πάντων πίστις πρὸς τὴν κραταιὰν καὶ Εὐεργέτιδα Βα-
 σιλείαν· ἀλλ' αὐτὸ ὁ θεήλατος πνέει ἀποστασίας, ἐμπνέει διχοστασίας,
 225 ἐρεθίζει τοὺς ἀπλουστέρους εἰς ἀταξίας. Ἀπαιτεῖται φρόνησις, ἀλλ' αὐτὸς
 ὁ θεόληπτος εἶναι ὅλος ἄνοια, ὅλος μανία καὶ αὐτόχρημα δαιμονιῶν.
 Ἀπαιτεῖται φόβος Θεοῦ καὶ περὶ τὰ θεῖα εὐλάβεια, ἀλλ' αὐτὸς ὁ ἀσε-
 βῆς καὶ θεὸν ὑβρίζει καὶ τῷ Βεελζεβούλ πειθόμενος τὰ ἄγια καταπατεῖ
 μηδὲν εὐλαβούμενος, τὰς ἐκκλησίας ἀποκλείει τοῖς Χριστιανοῖς καὶ
 230 δραχμῆς πέπρακεν τὸν Κύριον. Ἀπαιτεῖται σεμνότης καὶ σωφροσύνη,
 ἀλλ' ἐν τοῖς ἐναντίοις τούτων ὑπερτερεῖ τὸ δαιμόνιον, καὶ σκάνδαλον
 γενικὸν παρέχων, ἴσταται τὸ μιὰν τῆς ἐρημώσεως βλάβη γὰρ ὅπως
 ἀσελγὲς καὶ ἀκόλαστον ἐν τόπῳ ἁγίῳ, ὅπως ἐβδελυγμένον καὶ τοῖς
 οἷς οὐδ' εἰπεῖν συγκεχώρηται πάθει ἀνηδεῶς καὶ ἀνυποστόλως ἐγ-
 235 κυλινδούμενον⁶³. Μὴ γὰρ οὐ κάλλιον τὸ μὴ ἔχειν ἀρχιερέα ἢ τὸν τοιοῦ-
 τον ἔχειν τὸν καὶ ψυχῇ καὶ σώματι ἡμᾶς ἀπολλύμενον; Ἀλλὰ καὶ ταῦτα
 πάντα ἡμεῖς οἶδαμεν καὶ μαρτυροῦμεν καὶ κηρύττομεν· καὶ δεήσῃ ἡμᾶς
 ἀποθανεῖν, οὐ παυσόμεθα ταῦτα γοηρότερον καταμαρτυρούμενοι· καὶ
 πυρὶ ἢ σιδήρῳ ἡμᾶς παραδώσῃ, παναγιώτατε Δέσποτα, ἡμεῖς καὶ ἐξ
 240 αὐτοῦ τοῦ πυρὸς καταβόησομεν καὶ πρὸς ὧτα Βασιλέως τὰ δίκαια ἡμῶν
 προσάξομεν.

Οἷκτιρον οὖν, Δέσποτα καὶ Πάτερ, λαὸν ἀδικούμενον καὶ τῷ ὑμε-
 τέρῳ τραχὴλῳ ἐπικρεμᾶμενον, μὴ δώσῃς τοῖς σοῖς τέκνοις λίθον ψωμῶν

62. Διόρθωση τῶν λ. «διὰ τί; ὅτι».

63. Οἱ γραμμὲς «καὶ τοῖς οἷς... ἐγκυλινδούμενον», ἀπὸ τὸ χέρι βέβαια

τοῦ Ἀθ., ἔχουν, μὲ εἰδικὸ παραπεμ-
 πτικὸ σημάδι, γραφεῖ στὸ δεξιὸ περι-
 θώριο τοῦ χειρογράφου.

ἐπιζητοῦσιν, ἀλλ' ἄνοιζον σπλάγχνα οἰκτιρμῶν ὑπὲρ ἡμῶν δεομένων
 : 45 αὐτὸν τὸν παρ' οὗ τὴν κληρουχίαν ἐνεπιστεύθης μιμούμενος. Δὸς ἡμῖν
 τὸν νόμιμον ἡμῶν ἀρχιερέα, ἵνα καὶ τὴν Ἐκκλησίαν ἡμῶν ἀγιάσῃ καὶ τὸν
 λαὸν διασκορπισθέντα συνάξῃ καὶ τὸν θόρον βον καταπαύσῃ καὶ τὰς βασιλι-
 κὰς προσταγὰς διατηρήσῃ καὶ τοὺς τεθλιμμένους παρηγορήσῃ καὶ τὴν ἀ-
 γίαν τοῦ Χριστοῦ μεγάλην Ἐκκλησίαν διὰ τῆς δεδοκιμασμένης αὐτοῦ εὐ-
 230 ζωΐας καὶ καλοηθείας εὐχαριστήσῃ⁶⁴. Εἰ δ' (ὃ μὴ γένοιτο) καὶ παρίδῃς
 ἡμᾶς, ἡ μὲν ὑμετέρα ψυχὴ λόγον ὑπὲρ λαοῦ ἀπολλυμένου ἀποδώσει
 ἐν τῷ φοβερῷ καὶ ἀδεκάστῳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν βήματι, ἡμεῖς δέ, ἐν
 ὅσῳ ζήσωμεν, σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἡμῶν τῆς ἀδικίας καὶ ἀπονίας
 καταβοήσομεν.

255 Τῆς ὑμετέρας θειοτάτης καὶ θεοφρουρήτου παναγιότητος

δοῦλοι εὐτελεῖς καὶ ἐλάχιστοι

Τ.Σ. Ἄπαντες οἱ Κόττοικοι τῶν Ἀθηνῶν

Φώτης Ἀποστολόπουλος

64. Ἡ προσθήκη τοῦ Κοδρικᾶ (στ. 245-230) ἔχει γραφεῖ, μετὰ ἀπὸ παρα-
 πεμπτικὸ σημάδι, στὸ κάτω κενὸ μέ-
 ρος τοῦ χειρογράφου καὶ μάλιστα στὸ

μεγάλο, σχετικὰ, κενὸ ποὺ ἀφήνεται,
 μετὰ τὴ φράση «τῆς ὑμετέρας θειοτά-
 της... παναγιότητος» καὶ «δοῦλοι...
 ἐλάχιστοι».